

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/58/2007

HISTORIA RODZINNA, PAMIĘĆ, TRADYCJA

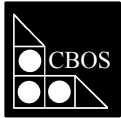
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2006 roku

- ❑ Większość Polaków (61%) interesuje się historią swojej rodziny, jej przeszłymi losami, w tym prawie co czwarty (23%) deklaruje to w sposób zdecydowany.

- ❑ Ponad połowa respondentów (58%) często albo od czasu do czasu rozmawia w gronie rodzinnym o dziejach przodków, prawie jedna trzecia (30%) rzadko porusza te kwestie. Co dziewiąty Polak (11%) wcale nie rozmawia na takie tematy.

- ❑ Stosunkowo niewiele osób ma wiedzę o swoich pradziadkach (11%) i dalszych przodkach (3%). Dwie piąte ankietowanych (39%) wie, jak żyli ich dziadkowie, jedna trzecia zaś (32%) zna jedynie fakty z życia rodziców.

- ❑ Ponad jedna trzecia dorosłych (35%) potrafi dokładnie określić pochodzenie swojej rodziny. Ponad dwie piąte (44%) mniej więcej wie, skąd pochodzi ich rodzina. Co ósmy Polak (12%) przyznaje, że nie ma takiej wiedzy.

- ❑ Zaledwie 15% ankietowanych przyznaje, że w ich rodzinach zachowywane są pewne zwyczaje, tradycje domowe. Zbliżona liczebnie grupa (13%) deklaruje, że kiedyś je kultywowano, ale obecnie nie. Prawie dwie trzecie badanych (65%) twierdzi, że w ich rodzinach nie ma takich zwyczajów.

Poznanie rodzinnej historii jest często ciekawsze i bardziej emocjonujące niż zgłębianie historii powszechnej – w końcu dotyczy ona bezpośrednio nas samych. Do odkrywania rodzinnych korzeni, dawnych losów przodków skłaniają różnego rodzaju motywacje – począwszy od pragmatycznych, które są ukierunkowane na jakieś korzyści materialne lub gratyfikacje niematerialne (np. ustalenie pochodzenia społecznego podwyższającego status w danej grupie), wewnętrzną potrzebę dowartościowania się poprzez odkrywanie doniosłych dokonań przodków, a skończywszy na czystej ciekawości poznawczej. Oczywiście tych czynników, którymi podyktowane jest badanie rodzinnej historii, może być znacznie więcej. Istotne jest jednak, że obcowanie z historią – nie tylko bezpośrednio dotyczącą własnej rodziny – gwarantuje istnienie pewnej ciągłości, o której można mówić w jej wymiarze wewnętrznym jako o elemencie określania własnej tożsamości, ale także w perspektywie pewnej wspólnoty, w którą wpisujemy się poprzez świadomość historyczną. Obok ukierunkowanego poznawania i zgłębiania historii rodzinnej możemy postawić jeszcze zwyczaje, pewne tradycje, które funkcjonują w rodzinie. Zwyczaje rodzinne są w istocie formą korespondowania z historią – mniej lub bardziej refleksyjnym przywoływaniem i przetwarzaniem elementów przeszłości.

W jednym z ostatnich sondaży¹ zadaliśmy Polakom pytania, które dotyczyły różnych aspektów zainteresowania historią własnej rodziny, świadomości i wiedzy o jej przeszłych losach, a także postaw wobec zwyczajów i tradycji rodzinnych – ich funkcjonowania i przekazywania kolejnym pokoleniom.

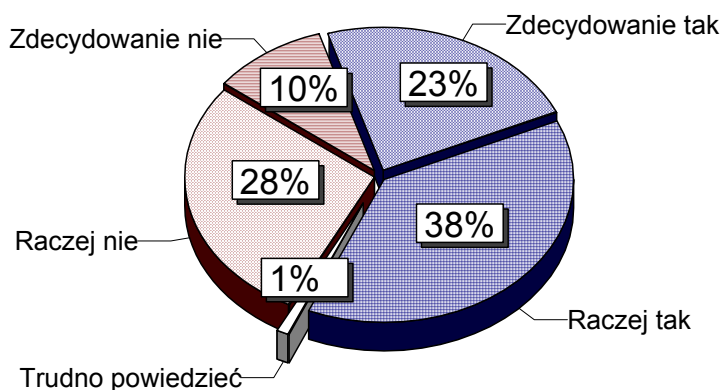
ZAINTERESOWANIE HISTORIAŁ RODZINY I WIEDZA O JEJ DZIEJACH

Większość Polaków (61%) przyznaje, że interesuje się dziejami własnej rodziny, w tym prawie co czwarty (23%) deklaruje to w sposób zdecydowany. Niezainteresowani losami swoich przodków stanowią 38% ogółu, przy czym co dziesiąty respondent zdecydowanie twierdzi, że nie interesuje się przeszłością rodziny.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (202) zrealizowano w dniach 2–5 marca 2007 roku na liczącej 931 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

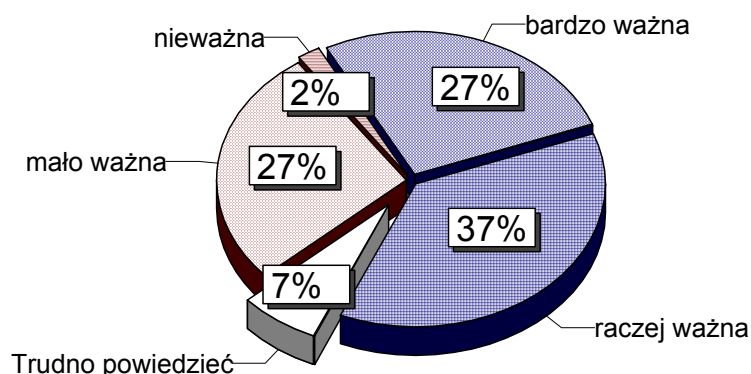
RYS. 1. CZY INTERESUJE SIĘ PAN(I) HISTORIĄ SWOJEJ RODZINY, JEJ PRZESZŁYMI LOSAMI, CZY TEŻ NIE?

Na zainteresowanie ankietowanych dziejami rodziny ma wpływ ich wykształcenie. Losami swoich przodków rzadziej interesują się osoby z wykształceniem podstawowym, w pozostałych grupach wyróżnionych ze względu na poziom wykształcenia nie ma już znaczących różnic wskazań. Do interesowania się historią rodziny nieco częściej niż inne grupy zawodowe przyznają się rolnicy. Ponadto ciekawość dziejów przodków częściej przejawiają osoby najlepiej zarabiające oraz badani dobrze oceniający własną sytuację finansową. W pewnym stopniu istotna jest tu także deklarowana religijność respondentów – zainteresowanie dziejami rodziny częściej wykazują praktykujący (szczególnie kilka razy w tygodniu) niż osoby nieuczestniczące w życiu religijnym.

Pytaliśmy również, w jakim stopniu ważna jest dla ludzi wiedza o przeszłych losach ich przodków. Uzyskane dane w dużej mierze odpowiadają tym, które określały poziom zainteresowania dziejami rodzinnymi. Niemal dwie trzecie badanych (64%) twierdzi, że wiedza o historii rodziny jest ważna, w tym 27% deklaruje, że bardzo ważna, natomiast prawie jedna trzecia (29%) uważa, że jest to dziedzina mało ważna lub w ogóle bez znaczenia.

RYS. 2. CZY W PANA(I) PRZEKONANIU WIEDZA O HISTORII SWOJEJ RODZINY JEST:

Kwestia ważności historii rodzinnej nieco inaczej wiąże się z cechami społeczno-demograficznymi badanych niż stopień zainteresowania nią. O tym, że wiedza o historii własnej rodziny jest bardzo ważna, wyraźnie częściej przekonana jest kadra kierownicza i inteligencja. O ile więc nie wyróżnia się ona spośród pozostałych grup zawodowych pod względem stopnia zainteresowania historią rodziny, o tyle podkreślanie istotności wiedzy o dziejach rodzinnych może być wynikiem działania pewnego imperatywu, który na poziomie potocznego myślenia brzmi: historia jest ważna, więc każdy, tym bardziej człowiek inteligentny, powinien podkreślać tę ważność. Ponadto 80% uczniów i studentów deklaruje, że taka wiedza jest bardzo ważna i raczej ważna, choć nie wszyscy z tej grupy interesują się tą tematyką (64%). Postawa uczniów i studentów wobec wiedzy historycznej jako takiej prawdopodobnie w dużej mierze kształtowana jest przez szkołę, co jednak nie oznacza, że z taką postawą zawsze idzie w parze zainteresowanie historią. Zwykło się sądzić, że starszy wiek sprzyja wspomnianiu, refleksji o rodzinie w perspektywie historycznej. Dziwi zatem fakt, iż najstarsi ankietowani stosunkowo rzadko przyznają, że wiedza o dziejach rodziny jest dla nich ważna (bardzo lub raczej). Podobnie jak w przypadku pytania o zainteresowanie dziejami rodziny, badani uzyskujący wyższe dochody częściej niż inni przyznają, że wiedza o historii rodziny jest ważna. Dodatkowo na takie stanowisko wpływa udział w praktykach religijnych: religijność może być czynnikiem, który z jednej strony kształtuje szacunek dla tradycji, a zatem i historii, a z drugiej oddziałuje na przypisywanie rodzinie wysokiej wartości. Ankietowani, którzy nie uczestniczą w praktykach religijnych, stosunkowo często przyznają, że wiedza o historii własnej rodziny jest dla nich mało istotna.

Co sprawia, że Polacy uznają wiedzę o przeszłości rodziny za ważną i niezbędną? Takie otwarte pytanie zadaliśmy osobom, które deklarowały, że wiedza ta jest dla nich istotna.

Odpowiedzi osób, które są przekonane, że wiedza o historii rodziny jest ważna (N=583)

	CBOS
Dlaczego, Pana(i) zdaniem, wiedza o dziejach swojej rodziny jest istotna, potrzebna?	
Odpowiedzi ogólne akcentujące wartość historii rodzinnej	31%
Zainteresowanie konkretnymi sprawami z historii rodziny, np. pochodzenie, udział przodków w ważnych wydarzeniach historycznych	19%
Zachowanie ciągłości, przekazywanie tradycji	19%
Ciekawość	11%
Określenie własnej tożsamości	11%
Więź rodzinna	10%
Aspekt dydaktyczny i wychowawczy	6%
Zrozumienie, poznanie cech, które się odziedziczyło	4%
Więź z szerszą wspólnotą	2%
Aspekt emocjonalny, wspomnianie jako wartość	2%
Szacunek dla przodków	2%
Wypowiedzi akcentujące wartość rodziny	2%
Różne cele praktyczne, np. sprawa majątku rodzinnego	1%
Inne	1%
Trudno powiedzieć	2%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli podawać różne powody

Największa grupa (31%) argumentuje swoją opinię ogólnymi stwierdzeniami, że dobrze jest znać historię swojej rodziny, a nawet, że jest to obowiązek każdego człowieka. Co piąty badany odpowiadający na to pytanie (19%) uzasadnia swoje stanowisko zainteresowaniem konkretnymi sprawami, wydarzeniami z historii rodziny, o których chciałby się czegoś dowiedzieć, np. w kwestii pochodzenia rodziny, jej korzeni, osiągnięć przodków. Tyle samo (19%) upatruje ważność tej wiedzy w potrzebie zachowania ciągłości, możliwości kontynuowania rodzinnej tradycji, przekazywania jej kolejnym pokoleniom. Co dziewiąty respondent (11%) twierdzi, że to ciekawość poznawcza sprawia, iż wiedza o dziejach przodków jest wartościowa: „ciekawi mnie, jak było kiedyś” czy ogólnie „po prostu

chęć wiedzieć”. Również co dziewiąty deklaruje, że wiedza ta jest istotna w wymiarze egzystencjalnym, tzn. pozwala na określenie własnej tożsamości („znaleźć swoje miejsce”). Ankietowani podkreślali, że poznawanie historii własnej rodziny sprzyja wzmocnieniu więzi rodzinnej (10%), czasami nawet tworzy tę więź, umożliwia poznanie dalekich krewnych, nawiązanie kontaktu z dalszą rodziną, ponadto akcentowali aspekt dydaktyczny, a nawet wychowawczy, w tym m.in. możliwość czerpania pewnych wzorów postępowania, wykorzystywania minionych doświadczeń, użyteczność tej wiedzy w wychowywaniu dzieci, a także możliwość odniesienia teraźniejszych wydarzeń do przeszłości jako pewnej matrycy. Nieliczni respondenci (4%) mówili, że znajomość historii swojej rodziny służy poznaniu cech, które być może odziedziczyliśmy po naszych przodkach. Warto zaznaczyć, że niektórzy odpowiadający w ten sposób akcentowali potrzebę poznania chorób, na jakie zapadali przodkowie, żeby „wiedzieć wcześniej” i, jeśli to możliwe, ustrzec się przed problemami ze zdrowiem.

Najmłodsza generacja ankietowanych najczęściej przyznaje, że to chęć poznania konkretnych faktów z przeszłości uzasadnia potrzebę znajomości historii rodzinnej. W grupie osób mających od 25 do 34 lat najczęstsze są argumenty natury ogólnej, mówiące o tym, że przeszłość rodzinną warto lub trzeba znać. To pokolenie częściej niż pozostałe podkreśla również wartość wiedzy o cechach odziedziczonych po przodkach oraz potrzebę poznania poprzez rodzinną historię własnych możliwości, a nawet cech osobowościowych. W starszych grupach wiekowych częstsze niż w młodszych są odpowiedzi dotyczące potrzeby zachowania ciągłości z poprzednimi pokoleniami, możliwości przekazywania zwyczajów i tradycji. Także pracownicy umysłowi niższego szczebla częściej akcentują wartość rodziny, która wiąże się z poznawaniem jej przeszłości. O czerpaniu z historii rodzinnej nauk wychowawczych, wartości godnych naśladowania częściej mówią badani z wyższym wykształceniem, najlepiej zarabiający. Osoby dobrze sytuowane częściej akcentują także wzmocnienie więzi rodzinnych oraz możliwość poznania dalszych krewnych, których istnienie dociera do naszej świadomości wraz ze zgłębianiem rodzinnej historii. Co ciekawe, osoby niepraktykujące religijnie stosunkowo często podają argument, iż wiedza o przeszłości rodziny jest pomocna w określeniu własnej tożsamości. Być może ta forma korespondowania z przeszłością przejmuje w jakimś stopniu funkcje praktyk religijnych.

Rozmowy o dziejach rodziny prowadzone w gronie bliskich są jednym ze sposobów przekazywania historii, a także wskaźnikiem społecznego zainteresowania tego typu wiedzą. Tylko co szósty badany (16%) deklaruje, że w jego rodzinie często podejmuje się takie rozmowy. Największa grupa respondentów (42%) przyznaje, że kwestie te porusza się w gronie rodzinnym tylko od czasu do czasu, a dalsze 30% – że raczej rzadko. Co dziewiąty Polak (11%) twierdzi, że w jego rodzinie w ogóle nie prowadzi się takich rozmów.

Tabela 1

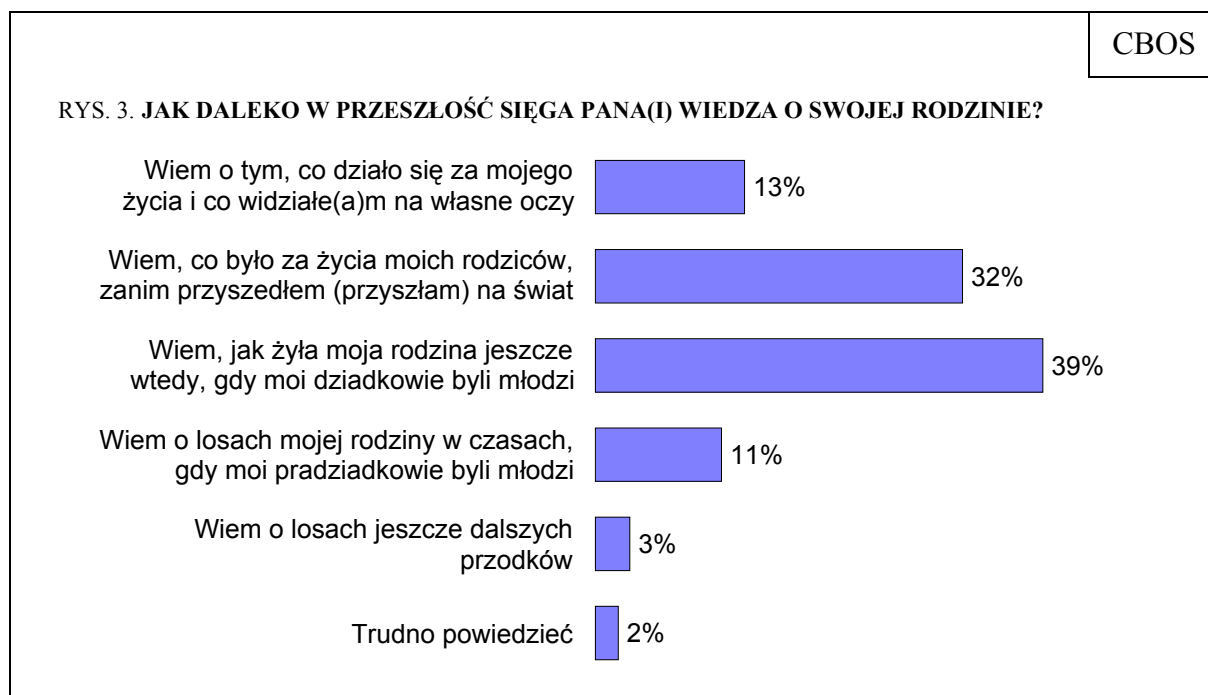
Czy w Pana(i) rodzinie rozmawia się na tematy związane z przeszłością Waszej rodziny?*	Wskazania respondentów według terminów badań	
	1999	2007
	w procentach	
Tak, często	17	16
Tak, od czasu do czasu	44	42
Raczej rzadko	19	30
Nie rozmawiamy wcale na te tematy	19	11
Trudno powiedzieć	2	1

* W 1999 roku pytanie brzmiało: „Czy w Pana(i) rodzinie – bliższej i dalszej – rozmawia się lub rozmawiało się o historii Waszej rodziny, jej dawniejszych losach?”

Podobne pytanie zadaliśmy w 1999 roku. Z porównania odpowiedzi wynika, że zwyczaj wspominania przodków czy dyskusowania o ich dziejach w gronie rodziny nie stał się od tamtego czasu ani bardziej, ani mniej powszechny. Jedyna istotna zmiana polega na tym, że badani częściej niż osiem lat temu deklarują, że sporadycznie w gronie rodziny wspominają minione wydarzenia (wzrost wskazań z 19% do 30%). Tym samym zmniejszył się odsetek osób, które wcale nie rozmawiają na te tematy (z 19% do 11%).

Częste rozmowy o przeszłości rodziny deklaruje więcej kobiet niż mężczyzn. Ponadto takie tematy częściej poruszają osoby z wykształceniem wyższym i średnim. W porównaniu z rokiem 1999 zaszły jednak pewne zmiany w rozkładzie deklaracji. Co prawda kadra kierownicza i inteligencja nadal częściej niż pozostałe grupy podejmuje takie tematy, ale prawie równie często rozmowy o przeszłości rodziny prowadzą rolnicy. Najwięcej osób przyznających się do wspominania historii rodzinnej znajdujemy na wsi, a nie w miastach, jak to miało miejsce osiem lat temu. Należy też dodatkowo wspomnieć, że istnieje pozytywny związek ($V \text{ Cramera}=0,48$) między prowadzeniem rozmów na temat dziejów rodziny a zainteresowaniem historią. Z jednej strony zainteresowanie historią rodziny skłania do podejmowania takich tematów, z drugiej zaś – istnienie w danej rodzinie pewnego zwyczaju rozmawiania o przeszłości również może pobudzać, a nawet wytwarzać zainteresowanie tymi sprawami.

Jak daleko w przeszłość sięga wiedza o własnej rodzinie? Niemal dwie piąte badanych (39%) przyznaje, że ich znajomość losów rodziny obejmuje czasy młodości dziadków. Prawie jedna trzecia (32%) deklaruje, że zna tylko fakty z życia swoich rodziców. Co dziewiąty respondent (11%) twierdzi, że wie, jak żyli jego pradziadkowie, a nieliczni (3%) znają losy jeszcze dalszych przodków.

Należy podkreślić, że zakres tej wiedzy pozostaje w pozytywnym związku (V Cramera=0,23) z deklarowanym zainteresowaniem historią rodziny. Respondenci, którzy przyznają, że są w dużym stopniu zainteresowani losami swoich przodków, częściej znają losy dalszych pokoleń, np. pradziadków. Im niższy zaś określony przez ankietowanych poziom zainteresowania tą tematyką, tym częściej mogą oni wykazać się wiedzą jedynie o czasach młodości rodziców lub tylko o wydarzeniach, które działy się za ich własnego życia.

Począwszy od lat siedemdziesiątych maleje odsetek osób, których wiedza ogranicza się jedynie do okresu ich własnego życia. Nawet w stosunku do badania sprzed ośmiu lat spadek jest znaczny (o 8 punktów). Coraz więcej dorosłych (wzrost o 12 punktów od roku 1999 i o 23 punkty od roku 1970) przyznaje, że ich znajomość rodzinnej historii sięga młodości dziadków i pradziadków. Ponadto dwukrotnie więcej badanych niż osiem lat temu

deklaruje wiedzę o czasach młodości rodziców swoich dziadków. Oznaczałoby to, że mamy do czynienia ze wzrostem popularności zgłębiania dalszych, bardziej odległych kart rodzinnej historii.

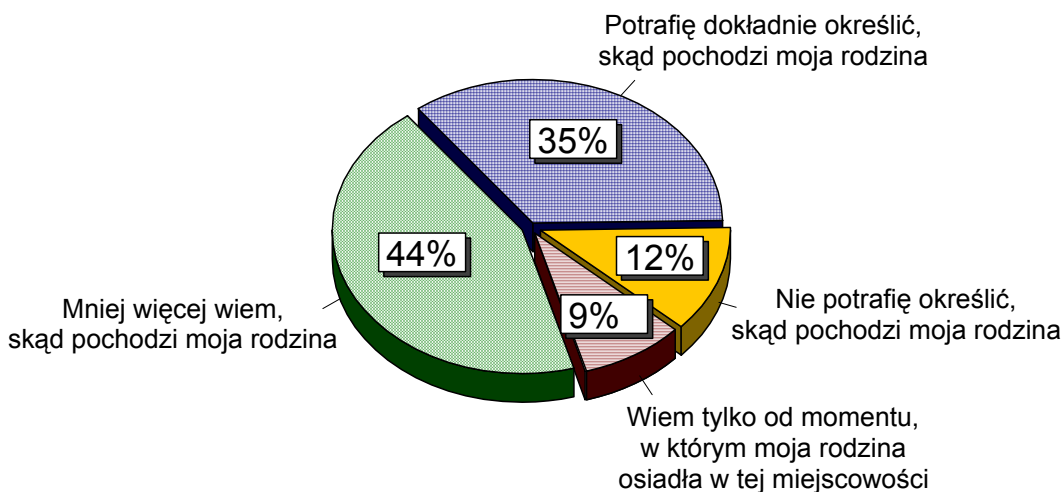
Tabela 2

Zasób wiadomości o przeszłości rodziny	Wskazania respondentów według terminów badań				
	'70*	'87**	'94***	'99	'07
	w procentach				
Wiedza o tym, co działo się za życia respondenta	27	26	18	21	13
Wiedza o życiu rodziców respondenta przed jego przyjściem na świat	37	40	38	36	32
Wiedza o czasach młodości dziadków, pradziadków i dalszych przodków	30	32	43	41	53
Trudno powiedzieć, wychowywał(a)m się poza rodziną	6	2	0	1	2
* Badania J. Szackiego zrealizowane przez OBOP. Zob. J. Szacki, <i>Tradycja i współczesność</i> , OBOPiSP, Warszawa 1973 ** Badania CBOS na zlecenie „Polityki” *** Badania CBOS na zlecenie „Polityki”					

Okresu młodości pradziadków oraz jeszcze dawniejszych wydarzeń z dziejów rodziny sięga wiedza przede wszystkim mieszkańców największych miast. Znajomość faktów z młodości dziadków oraz rodziców dziadków stosunkowo często deklarują osoby z wyższym wykształceniem oraz kadra kierownicza i inteligencja. Warto zwrócić uwagę, że większość uczniów i studentów (70%) sięga znajomości historii rodzinnej do czasów dziadków oraz pradziadków. Respondenci najslabiej wykształceni relatywnie często przyznają, że ich wiedza o historii rodzinnej kończy się na tym, co pamiętają z własnego życia.

Wskaźnikiem wiedzy o przeszłości rodziny jest również umiejętność określenia, skąd ona pochodzi. Większość respondentów (79%) twierdzi, że wie, gdzie są rodzinne korzenie, w tym 35% potrafi precyzyjnie określić pochodzenie rodziny, a 44% przyznaje, że mniej więcej wie o rodzinnych korzeniach. Co jedenasty respondent (9%) deklaruje, że zna pochodzenie swojej rodziny tylko od momentu, kiedy osiadła ona w miejscowości, w której mieszka obecnie. Co ósmy Polak (12%) przyznaje, iż nie wie, skąd pochodzi jego rodzina.

RYS. 4. CZY POTRAFI PAN(I) OKREŚLIĆ, SKĄD POCHODZI PANA(I) RODZINA I GDZIE SĄ JEJ KORZENIE, CZY TEŻ NIE POSIADA PAN(I) TAKIEJ WIEDZY?

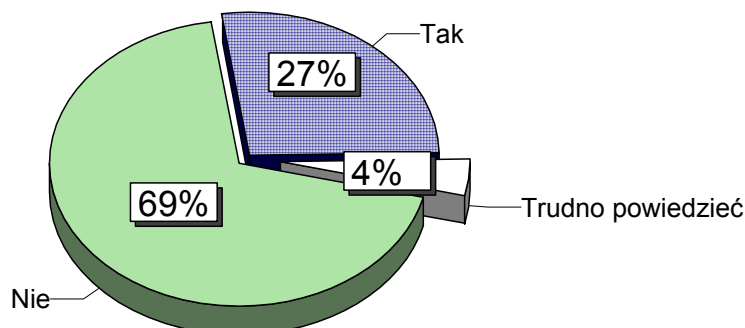

Umiejętność dokładnego określenia miejsca pochodzenia rodziny częściej niż inni posiadają ankietowani w średnim wieku i starsi, nieco rzadziej zaś osoby do 34 roku życia, których ponad połowa mniej więcej wie, skąd pochodzi ich rodzina. Dokładną znajomość rodzinnych korzeni częściej niż przeciętnie deklarują również badani z wykształceniem średnim i wyższym, kadra kierownicza i inteligencja, a ponadto rolnicy, ankietowani pracujący w prywatnych gospodarstwach rolnych oraz respondenci o wysokich dochodach *per capita*.

Zainteresowani dziejami swojej rodziny próbują odtworzyć drzewo genealogiczne bądź opisać losy rodzinne w pamiętnikach i różnego rodzaju tekstach wspomnieniowych. Podejmowanie takich prób ujęcia przeszłych wydarzeń charakteryzuje raczej osoby, które na serio pasjonują się historią swoich przodków, a nie jedynie deklarują, że minione fakty z historii rodziny stanowią przedmiot ich zainteresowań.

Twierdzącej odpowiedzi na pytanie o to, czy ktoś w rodzinie próbował odtworzyć jej drzewo genealogiczne lub opisywał rodzinne dzieje, udzieliło 27% ogółu badanych, natomiast większość (69%) odpowiedziała przecząco. Nieliczni (4%) nie wiedzieli lub nie byli pewni, czy ktoś z bliskich podejmował takie wysiłki.

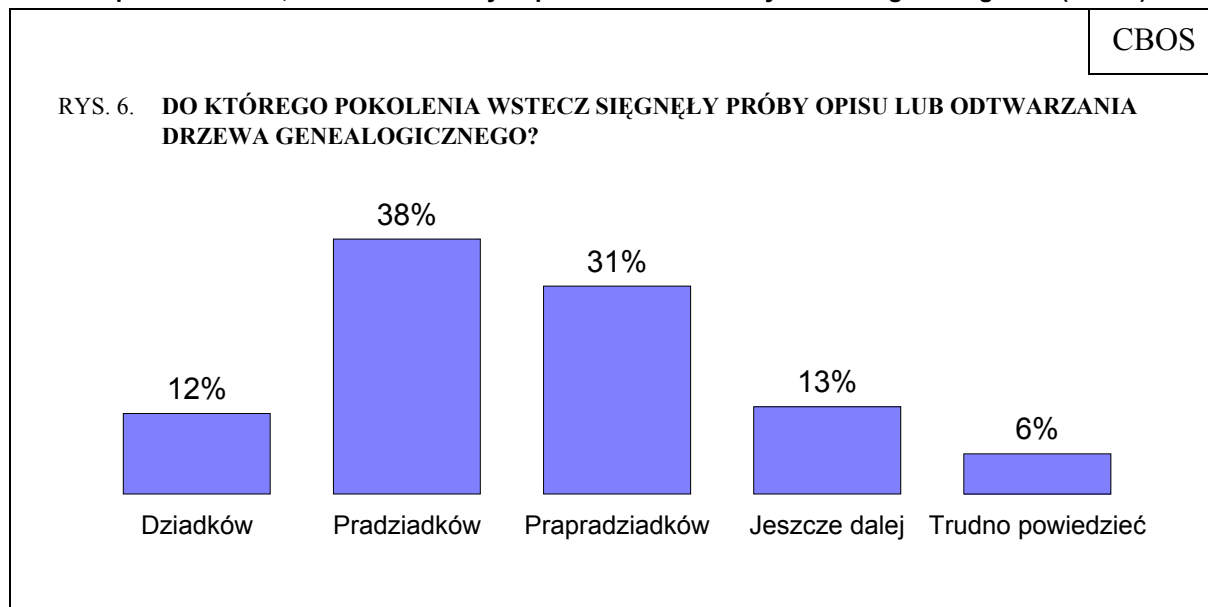
RYS. 5. CZY KTOŚ Z PANA(I) RODZINY PRÓBOWAŁ ODTWORZYĆ DRZEWO GENEALOGICZNE RODZINY LUB OPISYWAŁ RODZINNE DZIEJE?

Znaczący i wart podkreślenia jest fakt, że 41% najmłodszych ankietowanych deklaruje, iż oni sami lub członkowie ich rodzin podejmowali tego typu próby odkrywania historii rodzinnej; dotyczy to również 44% uczniów i studentów. Ponadto ci, którzy twierdząco odpowiadali na pytanie, to przede wszystkim mieszkańcy największych miast, osoby lepiej wykształcone, zajmujące kierownicze stanowiska, dobrze oceniające własne warunki materialne. Należy również wspomnieć, że genealogie z reguły odtwarzane są w rodzinach, w których często lub czasami rozmawia się o historii przodków, rzadziej zaś w rodzinach dyskutujących na te tematy sporadycznie lub w ogóle nieprowadzących takich rozmów ($V \text{ Cramera}=0,27$).

Jak daleko w przeszłość sięgają próby odkrywania rodzinnych dziejów? Badani, w rodzinach których próbowano odtworzyć drzewo genealogiczne, najczęściej twierdzą, że próby opisu sięgały pokolenia pradziadków (38%). Niemal jedna trzecia respondentów z tej grupy (31%) deklaruje, że takie przedsięwzięcie zrealizowano aż do pokolenia prapradziadków, a dalsze 13% – że sięgnięto do jeszcze bardziej odległych czasów z życia rodziny.

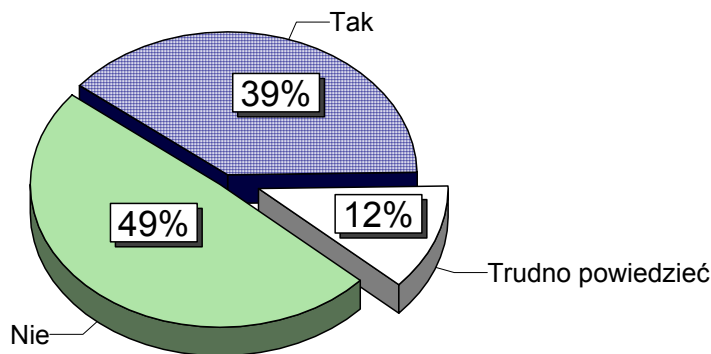
Odpowiedzi osób, w rodzinach których próbowano odtworzyć drzewo genealogiczne (N=254)

Niejednokrotnie zainteresowaniu historią rodziny, ale także pasji historycznych poszukiwań w ogóle sprzyja świadomość, że były w rodzinie postaci, które uczestniczyły w istotnych wydarzeniach, w większym lub mniejszym stopniu kształtowały dzieje. Nierzadko też wspomnianie rodzinnej przeszłości rozpoczynamy od takich osób. Istnieje zresztą pozytywny związek między zainteresowaniem przeszłością rodzinną i rozmowami na te tematy a obecnością w rodzinie osób, które brały udział w ważnych wydarzeniach historycznych. Zainteresowania historyczne sprzyjają odkrywaniu udziału przodków w różnych wydarzeniach dziejowych, świadomość istnienia takich postaci w rodzinnej historii może też sprawiać, że chętniej i z większą pasją zgłębiamy przeszłość własnej rodziny ($\Phi=0,21$). Ponadto ci, którzy mają w rodzinie bohaterów wydarzeń historycznych, zazwyczaj często lub od czasu do czasu rozmawiają w gronie rodziny na tematy związane z jej przeszłymi losami (V Cramera= $0,23$). Większość zaś tych, którzy w ogóle nie rozmawiają o przeszłości swojej rodziny, deklaruje również, że w ich rodzinie nie ma osób, które brały udział w doniosłych wydarzeniach historycznych.

Na pytanie o obecność w rodzinie postaci, które brały udział w ważnych wydarzeniach historycznych, z czego rodzina jest dumna, odpowiada twierdząco 39% dorosłych. Wśród pozostałych przeważają osoby, które zaprzeczają, że w ich rodzinie były takie postaci (49%). Co ósmy respondent (12%) nie ma pewności, czy w ich rodzinie był ktoś taki.

RYS. 7. CZY W PANA(I) RODZINIE BYLI LUDZIE, KTÓRZY BRALI UDZIAŁ W WAŻNYCH WYDARZENIACH HISTORYCZNYCH – OSOBY, Z KTÓRYCH PAN(I) I PANA(I) RODZINA JEST DUMNY(A)?

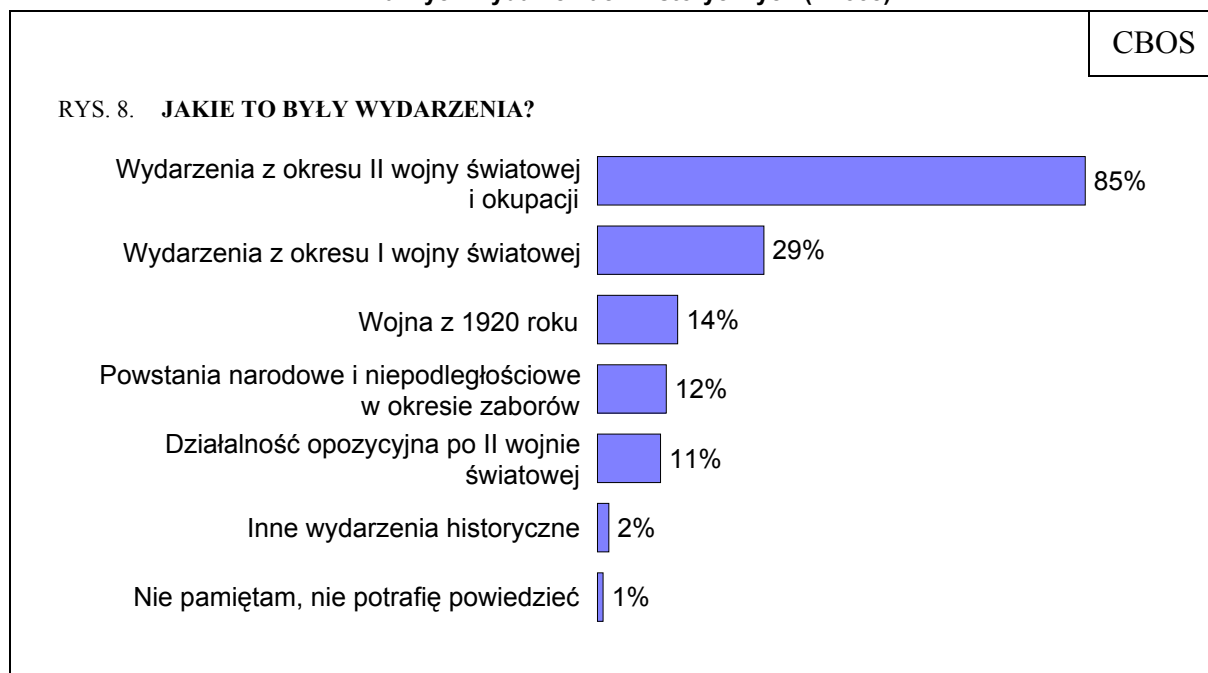
Na podobne pytanie zadane w 1999 roku² prawie tyle samo ankietowanych odpowiedziało, że w ich rodzinach były osoby, które brały udział w ważnych wydarzeniach historycznych. W tym roku więcej badanych niż osiem lat temu deklaruje, że nic nie wie na ten temat, mniej zaś zaprzecza, że w ich rodzinach były takie postaci. Podobnie jak wówczas, o takich osobach w rodzinie częściej mówią respondenci z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza i inteligencja, mieszkańcy największych miast, a ponadto badani lepiej zarabiający, dobrze oceniający własne warunki materialne. Na deklaracje dotyczące obecności takich przodków w rodzinie wpływają również poglądy polityczne badanych – osoby o orientacji prawicowej częściej niż zwolennicy centrum czy lewicy twierdzą, że w ich rodzinach są osoby, które brały udział w ważnych wydarzeniach historycznych.

Najwięcej badanych (85%) deklaruje, że w ich rodzinie są osoby, które uczestniczyły w wydarzeniach z okresu II wojny światowej i okupacji, znacznie mniej (29%) wskazuje na wydarzenia z czasów I wojny światowej. Co siódmy (14%) przyznaje, że jego przodkowie brali udział w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 roku. Mniej więcej takie same liczebnie grupy wskazują na powstania narodowe i niepodległościowe w czasach zaborów (12%) oraz działalność opozycyjną w Polsce po II wojnie światowej (11%).

---

² W sondażu z 1999 roku pytanie brzmiało: „Czy w Pana(i) rodzinie byli lub są ludzie, którzy brali udział w ważnych wydarzeniach historycznych?”.

Wskazania osób twierdzących, że w ich rodzinach byli ludzie, którzy brali udział w ważnych wydarzeniach historycznych (N=358)

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wskazywać różne wydarzenia

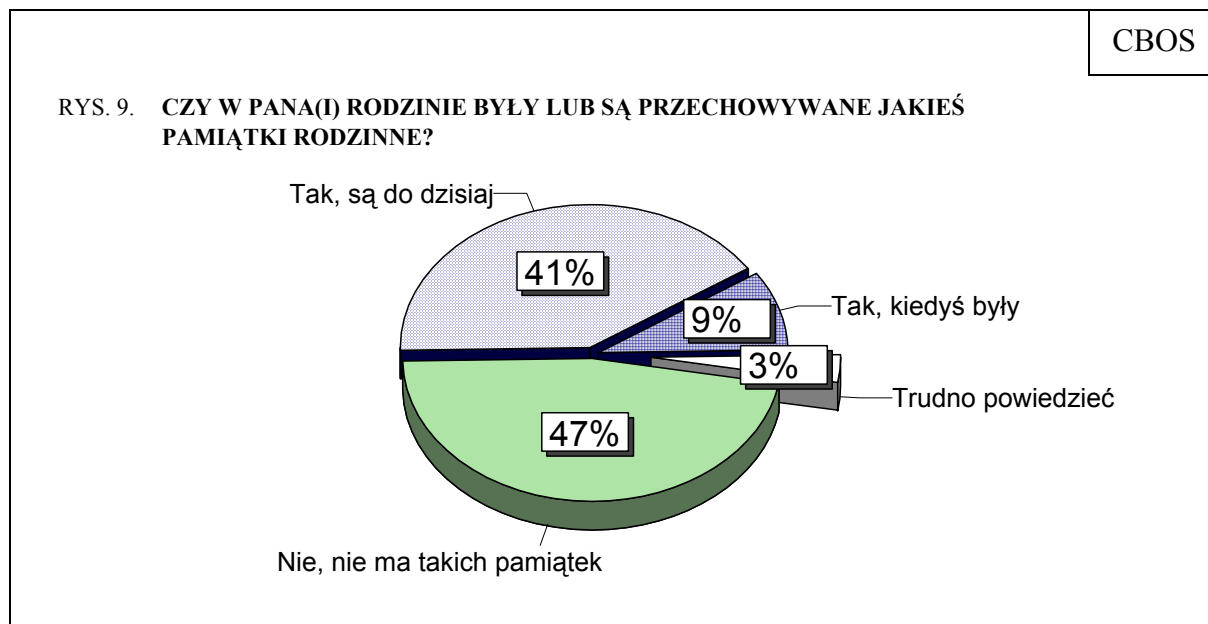
Wydarzenia z czasów I wojny światowej oraz związane z okresem wojny polsko-bolszewickiej w 1920 roku wspominają głównie najstarsi respondenci (mający 65 lat i więcej). Co ciekawe, rzadziej niż młodsze pokolenia deklarują oni udział członków rodziny w ruchach niepodległościowych w czasach zaborów. Najmłodszy badani oraz uczniowie i studenci relatywnie często koncentrują się na wydarzeniach, które miały miejsce w powojennej Polsce, a więc na działalności opozycyjnej, uczestnictwie w „Solidarności”. Ponadto wydarzenia z tego okresu częściej wymieniają zwolennicy prawicy niż osoby o poglądach centrowych czy lewicowych.

PAMIĄTKI RODZINNE

Przechowywanie przedmiotów, które odziedziczyliśmy, dostaliśmy w spadku po przodkach wskazuje na emocjonalny stosunek do rodzinnej przeszłości – o ile nie wynika po prostu z chęci posiadania cennych rzeczy, które można korzystnie sprzedać lub eksponować podwyższając swój status w niektórych środowiskach.

Prawie połowa ankietowanych (47%) deklaruje, że w ich domach nie ma pamiątek rodzinnych. Nieco ponad dwie piąte (41%) przyznaje, że pamiątkowe przedmioty związane z rodziną przetrwały u nich do dzisiaj. Co jedenasty Polak (9%) twierdzi, że takie przedmioty były kiedyś w rodzinie, lecz obecnie już ich nie ma.

Z porównania obecnych deklaracji i wyników sondażu sprzed ośmiu lat wynika, że niewiele się w tej kwestii zmieniło. Różnice wskazań są na tyle nieznaczne, iż trudno byłoby na ich podstawie wyciągać wnioski o większym przywiązaniu do rodzinnej przeszłości czy też o modzie na poszukiwanie i gromadzenie pamiątkowych przedmiotów.

Tabela 3

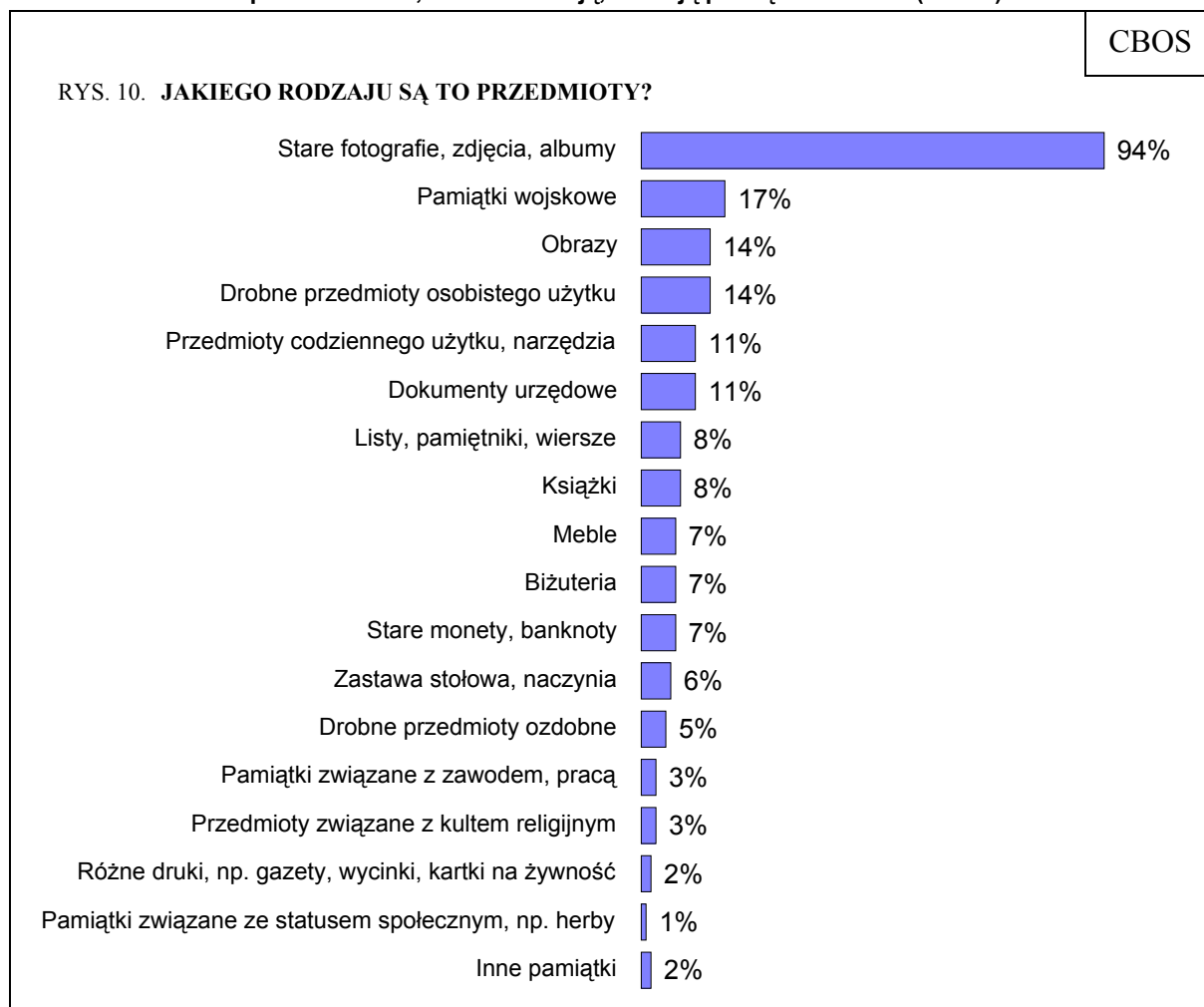
Czy w Pana(i) rodzinie były lub są przechowywane jakieś pamiątki rodzinne?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	1999	2007
	w procentach	
Tak, kiedyś były	8	9
Tak, są do dzisiaj	38	41
Nie, nie ma takich pamiątek	52	47
Trudno powiedzieć	2	3

To, że pamiątki rodzinne były kiedyś przechowywane w rodzinie, przyznają relatywnie często najmłodszy ankietowani oraz osoby z wykształceniem średnim. Respondenci w wieku 18–24 lata najczęściej deklarują, że posiadają pamiątki rodzinne; najmniej posiadaczy pamiątek jest wśród badanych najstarszych, powyżej 65 roku życia. Często mają

je w swoich domach osoby z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza i inteligencja, badani mieszkający w największych aglomeracjach i najlepiej sytuowani – zarówno w obiektywnej, jak i subiektywnej ocenie. Można jeszcze wspomnieć o pozytywnym związku³ między rodzinnymi rozmowami o historii a posiadaniem pamiątkowych przedmiotów.

Polacy przechowują w domach przede wszystkim pamiątkowe fotografie, stare albumy ze zdjęciami – aż 94% tych, którzy posiadają pamiątki rodzinne, wymienia tego rodzaju przedmioty. Znacznie rzadziej badani wskazują na pamiątki wojskowe, takie jak medale, elementy wojskowego umundurowania (17%), obrazy (14%), drobne przedmioty osobistego użytku, np. zegarki, okulary, torebki (14%). Co dziewiąty dorosły posiadający pamiątki rodzinne (11%) przechowuje dokumenty urzędowe z przeszłości, tyle samo osób – pamiątkowe przedmioty codziennego użytku, np. narzędzia, które służyły członkom rodziny.

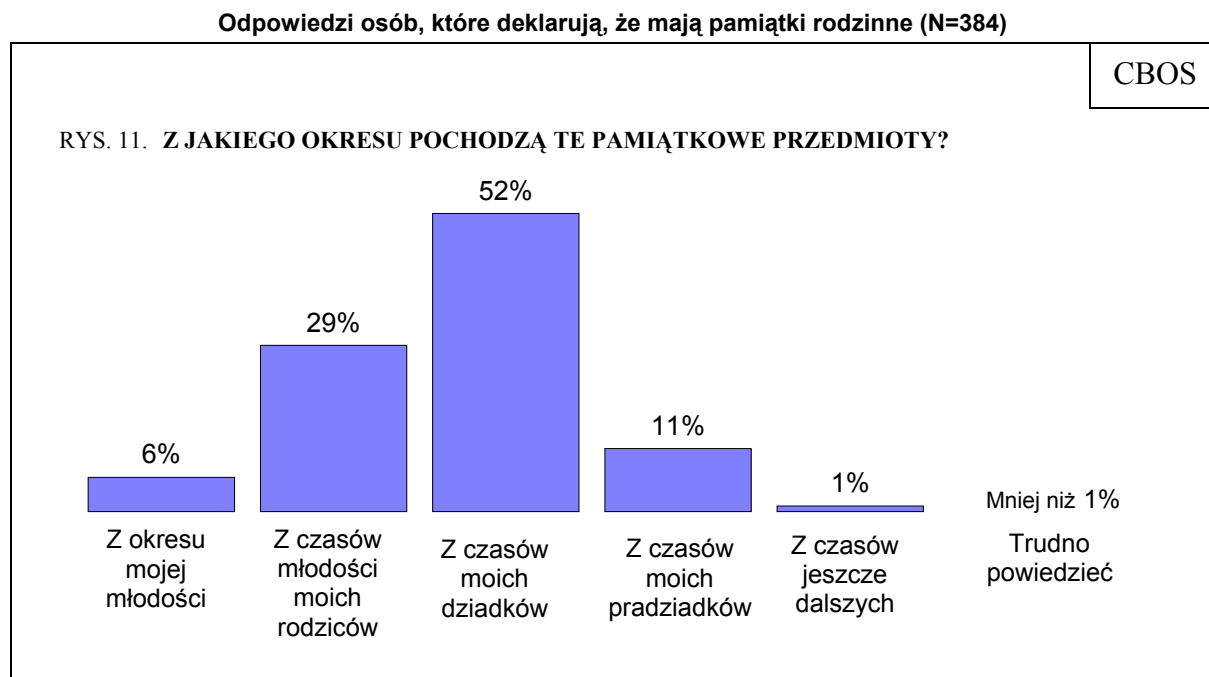
Odpowiedzi osób, które deklarują, że mają pamiątki rodzinne (N=384)

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wybierać różne przedmioty

³ V Cramera=0,21.

Według deklaracji tych, którzy przechowują w domach rodzinne pamiątki, najczęściej są one odziedziczone po dziadkach (52%). Więcej niż jedna czwarta posiadaczy pamiątek (29%) przyznaje, że pochodzą one z czasów młodości rodziców. Co dziewiąty (11%) datuje posiadane przedmioty na czasy pradziadków. Nieliczni (1%) przyznają, że mają pamiątki odziedziczone po dawniejszych niż pradziadkowie pokoleniach.

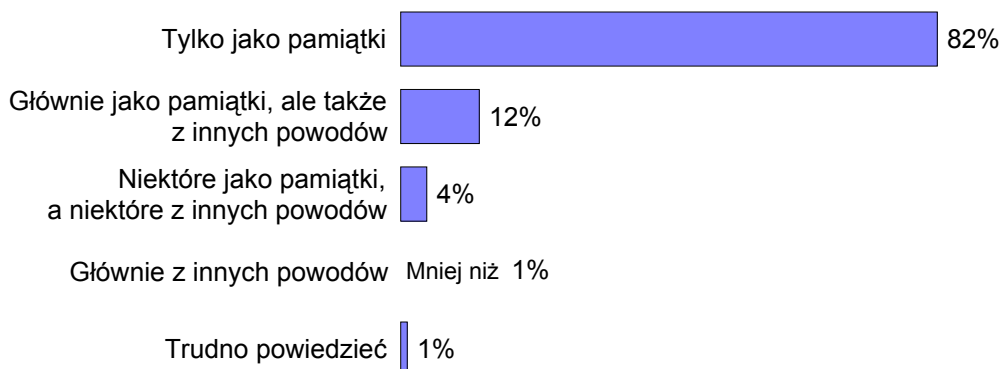
Posiadanie pamiątek z okresu swojej młodości najczęściej deklarują ankietowani mający 65 lat i więcej. Im starsi są badani, tym częściej twierdzą, że mają pamiątki związane z rodzicami. I odwrotnie – młodszy wiek respondentów wiąże się z posiadaniem przez nich rzeczy datowanych na dawniejsze czasy (w ujęciu pokoleniowym). Te zależności nie są bynajmniej zaskakujące, zważywszy, że musi upłynąć pewien czas, zanim dany przedmiot uzyska status pamiątki; stąd u najmłodszych respondentów trudniej doszukiwać się pamiątek z własnego życia czy też z młodości rodziców. Najmłodszy częściej niż starsze generacje ankietowanych są posiadaczami pamiątkowych przedmiotów po pradziadkach. Wykształcenie również w pewnym stopniu wpływa na odpowiedzi na to pytanie. Osoby z wykształceniem podstawowym częściej niż lepiej wykształcone deklarują, że mają pamiątki albo z własnego życia, albo z młodości swoich rodziców. Ankietowani z wykształceniem średnim zaś stosunkowo często są posiadaczami pamiątkowych przedmiotów jeszcze po rodzicach swoich dziadków.

Większość osób posiadających pamiątki rodzinne (82%) deklaruje, że przedmioty te mają dla nich jedynie pamiątkową wartość. Co ósmy (12%) przyznaje, iż niektóre rzeczy są dla nich wartościowe głównie jako pamiątki, ale część także z innych powodów, np. estetycznych, użytkowych lub po prostu materialnych.

Odpowiedzi osób, które deklarują, że mają pamiątki rodzinne (N=384)

CBOS

RYS. 12. CZY TE PAMIĄTKI RODZINNE MAJĄ DLA PANA(I) WARTOŚĆ GŁÓWNIEM JAKO PAMIĄTKI WŁAŚNIE CZY TEŻ GŁÓWNIEM Z INNYCH POWODÓW, NP. JAKO CENNE, ŁADNE LUB UŻYTECZNE PRZEDMIOTY?

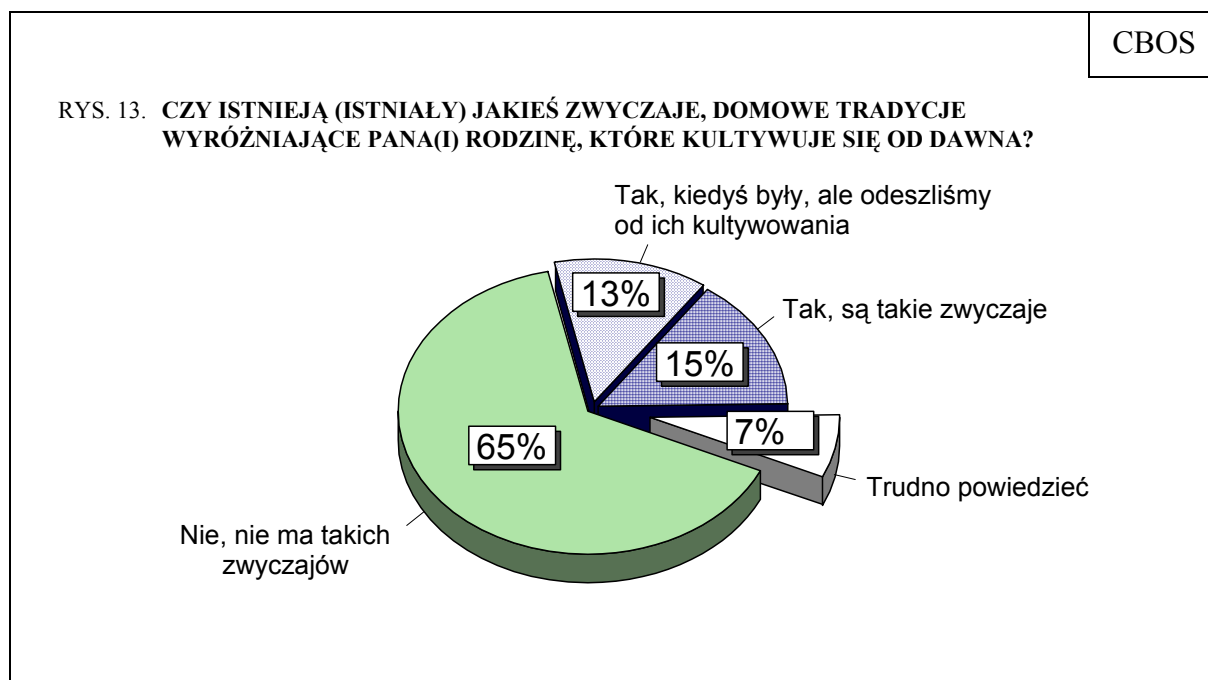

Stosunek do pamiątkowych przedmiotów właściwie nie zmienił się od czasu badania przeprowadzonego w 1999 roku. Nadal większość osób przechowuje je ze względów emocjonalnych i są one wartościowe jako pamiątki właśnie. Podobnie jak osiem lat temu wyróżniają się pod tym względem respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz podstawowym, którzy częściej niż osoby lepiej wykształcone traktują przekazywane w rodzinie przedmioty tylko jako pamiątki. Ponadto respondenci do 34 roku życia częściej niż starsi dostrzegają inną, nie tylko pamiątkową wartość przekazywanych przedmiotów.

ZWYCZAJE I TRADYCJE RODZINNE

Elementem rodzinnej świadomości historycznej są także pewne działania, czynności rytualne, które powtarza się przez pokolenia – jest to niejako naturalne uczestnictwo w historii rodzinnej. Zachowując domowe zwyczaje, które istnieją w rodzinie od dawna, korespondujemy z historią, gwarantując tym samym kontynuację pewnej przeszłości.

Zapytaliśmy badanych, czy w ich domach praktykuje się jakieś zwyczaje, które są charakterystyczne dla ich rodziny. Tylko 15% ankietowanych deklaruje, że w ich rodzinie nadal kultywuje się domowe tradycje. Nieco mniejsza grupa (13%) twierdzi, że istniały w ich domach pewne utrwalone zachowania, jednak zaniechano ich kontynuowania. Większość (65%) przyznaje, że w ich rodzinach nie kultywuje się żadnych zwyczajów.

Ci, którzy deklarują, że w ich domach zachowały się pewne tradycje, zwyczaje, to stosunkowo częściej mieszkańcy miast (szczególnie największych aglomeracji), osoby z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza i inteligencja, robotnicy wykwalifikowani, ankietowani o najwyższych dochodach, a ponadto badani o poglądach prawicowych, którzy niemal dwukrotnie częściej niż zwolennicy centrum czy lewicy deklarują, że w ich domach kultywuje się rodzinne zwyczaje. Obecność takich domowych zwyczajów i odejście od ich praktykowania deklarują relatywnie często rolnicy oraz osoby pracujące w prywatnych gospodarstwach rolnych. Istnieje również zależność między deklarowanym zainteresowaniem historią a kontynuowaniem zwyczajów – respondenci, którzy interesują się dziejami swojej rodziny, ponad dwukrotnie częściej niż nieprzejawiający takich zainteresowań przyznają, że w ich domach zachowuje się jakieś zwyczaje rodzinne ($V \text{ Cramera}=0,19$).

Ciekawe jest to, że rodzinne zwyczaje, które w zdecydowanej większości podają ankietowani, nie należą do charakterystycznych czy też wyróżniających daną rodzinę, mimo że pytanie takich dotyczyło. Może to świadczyć o co najmniej dwóch zjawiskach: respondenci w większości nie kultywują żadnych specyficznych zwyczajów, ale z jakichś powodów deklarowali, że takie istnieją w ich rodzinach, po drugie – podawali przykłady pewnych tradycji, które przychodziły im na myśl w sposób naturalny, np. obchodzenia Świąt Bożego Narodzenia, ponieważ kojarzą im się ze specyficzną, unikalną dla tej rodziny atmosferą, nawet jeśli trudno jest wymienić przykłady konkretnych zachowań, rodzinnych rytuałów, które tę atmosferę budują i czynią ją wyjątkową. W świetle tej drugiej interpretacji można jedynie próbować dopowiadać, gdy ktoś mówi „obchodzenie świąt” czy też innych uroczystości, bez sprecyzowania w jaki sposób je obchodzi, iż ma na myśli swój, specyficzny sposób świętowania, wyjątkowy i charakterystyczny dla tej właśnie rodziny. Trudno jednak posługiwać się taką psychologizacją bez dostatecznych dowodów.

Badani, którzy wskazują, że w ich rodzinie kultywuje się jakieś zwyczaje lub tradycje najczęściej podają jako przykład obchodzenie świąt religijnych (61%), w tym przede wszystkim Bożego Narodzenia i Wielkanocy. Więcej niż jedna czwarta ankietowanych (29%) wymienia również pewne formy zachowań, które towarzyszą świętowaniu, np. spędzanie wigilii u najstarszej osoby w rodzinie, przygotowywanie określonych potraw świątecznych. Co siódmy respondent (15%) wymienia rozmaite uroczystości o charakterze świeckim, czyli obchodzenie urodzin, imienin, jubileuszy i rocznic. Co jedenasty (9%) przyznaje, że w rodzinie kultywuje się określone zwyczaje kulinarne, tj. przygotowuje się pewne potrawy specyficzne dla tej rodziny; padały tu odpowiedzi takie, jak tradycyjna kuchnia polska, kuchnia staropolska lub po prostu nazwa określonej potrawy, która często gości na rodzinnym stole. Ogólnie motywy związane z jedzeniem są dość znamienne i często wymieniane także przy opisywaniu zwyczajów świątecznych i spotkań okolicznościowych. Mniejsze grupy badanych wymieniają różnego rodzaju spotkania rodzinne, zloty, zjazdy (8%), pewne formy spędzania wolnego czasu w gronie najbliższych osób, np. niedzielne obiady, wspólna kolacja w konkretnym dniu tygodnia (6%). Sporadycznie mówiono o zwyczajach, które zaliczyliśmy do kategorii działań o charakterze artystycznym, np. granie na instrumentach, muzykowanie, śpiewanie wraz z rodziną (2%), czy też takiej tradycji, jak przekazywanie pamiątek kolejnym pokoleniom oraz nadawanie dzieciom imion (2%).

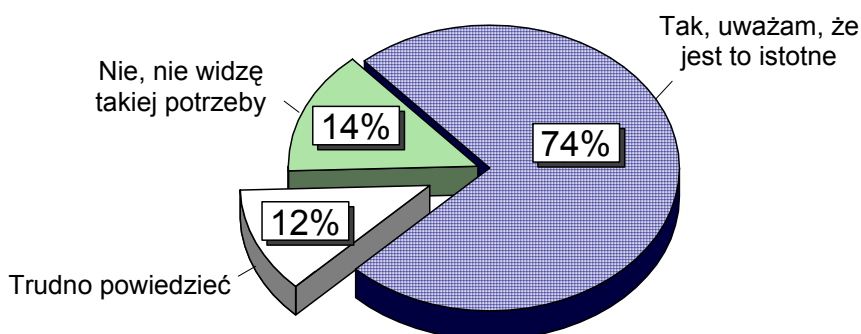
Odpowiedzi osób, w rodzinach których istnieją (istniały) jakieś zwyczaje, domowe tradycje, które kultywuje się od dawna (N=142)

		CBOS
Proszę wymienić przykłady takich rodzinnych zwyczajów		
Obchodzenie świąt religijnych - ogólnie		61%
Obchodzenie świąt religijnych w konkretny, charakterystyczny sposób		29%
Świętowanie rocznic, jubileuszy, urodzin, imienin		15%
Zwyczaje kulinarne		9%
Spotkania rodzinne, zjazdy rodzinne, biesiady niezwiązane z żadną konkretną okazją		8%
Spędzanie czasu wolnego w gronie najbliższych, np. wspólne posiłki		6%
Zwyczaje o charakterze artystycznym		2%
Przekazywanie pamiątek, nadawanie określonych imion		2%
Obchodzenie świąt państwowych i innych świąt o charakterze świeckim		1%
Rodzinne kultywowanie zwyczajów regionu, społeczności lokalnej		1%
Zwyczaje związane z życiem codziennym, kultywowanie określonych norm, wartości		1%
Inne		3%
Trudno powiedzieć		1%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wymienić kilka zwyczajów

Ankietowanym zadaliśmy również pytanie, które dotyczyło stosunku do kultywowania w rodzinie pewnych zwyczajów i tradycji. Trzy czwarte dorosłych (74%) uważa, że zachowywanie tradycji, przekazywanie jej kolejnym pokoleniom jest istotne, natomiast co siódmy (14%) nie przywiązuje do tego wagi. Stosunkowo duża grupa ankietowanych (12%) nie potrafi ocenić, czy taka ciągłość tradycji jest potrzebna czy też nie.

RYS. 14. CZY UWAŻA PAN(I), ŻE RODZINNE TRADYCJE I ZWYCZAJE NALEŻY KULTYWOWAĆ I PRZEKAZYWAĆ JE NASTĘPNYM POKOLENIOM?

Kultywowaniu tradycji duże znaczenie przypisują przede wszystkim respondenci w wieku 18–24 lata oraz uczniowie i studenci. Zaskakująco mało w stosunku do innych generacji jest takich opinii wśród osób najstarszych (mających 65 lat i więcej). Ponadto ci, którzy uważają, że ciągłość, zwyczaje rodzinne są istotne, to głównie mieszkańcy największych miast, badani z wyższym wykształceniem. Warto również zwrócić uwagę, że wysoki odsetek twierdzących odpowiedzi na to pytanie odnotowujemy nie tylko wśród kadry kierowniczej i inteligencji, ale również wśród rolników. Przekazywanie i kultywowanie zwyczajów rodzinnych jest ważniejsze dla osób praktykujących religijnie niż nieuczestniczących w takich praktykach; niepraktykujący stosunkowo często przyznają, że trwałość rodzinnych tradycji nie jest dla nich istotna.

Potrzebę kultywowania tradycji rodzinnych i przekazywania ich kolejnym pokoleniom częściej deklarują respondenci zainteresowani historią własnej rodziny ($\Phi=0,31$), a także ci, dla których wiedza o przeszłych jej losach jest istotna (V Cramera= $0,43$), oraz dorośli prowadzący (często lub czasem) rozmowy dotyczące dziejów swojej rodziny (V Cramera= $0,32$).

Czy można mówić o modzie na odkrywanie rodzinnej historii, odtwarzanie genealogii i ogólnym zainteresowaniu przeszłością swojej rodziny? Większość dorosłych badanych deklaruje zainteresowanie dziejami swojej rodziny oraz uznaje znajomość przeszłości

rodzinnej za ważną i potrzebną. W porównaniu z rokiem 1999 nie ma istotnych różnic w podejściu Polaków do dziejów swoich rodzin. Podobny jest zarówno stopień zainteresowania historią własnej rodziny, jak i związane z nim zależności społeczno-demograficzne. Niemniej należałoby się zastanowić, czy brak większych zmian na poziomie deklaracji nie jest w istocie czymś znaczącym. Z jednej strony technicyzacja życia, lepszy i szybszy dostęp do informacji sprzyjają badaniu historii, a niektórych być może nawet zachęcają do zajęcia się tą tematyką. Z drugiej strony te same czynniki powodują, że rzeczywistość staje się bardziej ahistoryczna, tymczasowa, nie sprzyja pamiętaniu i refleksji nad przeszłością. Należy więc uznać, że deklarowana rodzinna świadomość historyczna, choć nie ma charakteru ogólnospołecznego, utrzymuje się na dosyć wysokim poziomie.

Większość społeczeństwa nie kontynuuje żadnych tradycji charakterystycznych dla danej rodziny. Niemniej trzy czwarte uważa, że kultywowanie rodzinnych zwyczajów i ich przekazywanie jest istotne. W pewnym stopniu może to wynikać z faktu, że Polacy przypisują wysoką wartość takim pojęciom, jak: tradycja, rodzina, historia (to ostatnie jest w gruncie rzeczy związane z dwoma poprzednimi). Zestawienie tych pojęć w określenia takie, jak „historia rodzinna”, „rodzinna tradycja” może powodować, że niejako machinalnie oceniana jest emocjonalna wartość samych pojęć, nie zaś istniejący konkretnie desygnat.

Opracował
Michał FELIKSIAK

A N E K S

Tabela 1. Czy interesuje się Pan(i) historia swojej rodziny, jej przeszłymi losami, czy też nie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	61	38	1	931
Płeć				
Mężczyźni	63	37	1	438
Kobiety	60	39	1	493
Wiek				
18-24 lat	66	34	0	144
25-34	56	43	2	167
35-44	63	37	0	132
45-54	63	36	0	182
55-64	65	35	0	139
65 lat i więcej	55	43	2	168
Miejsce zamieszkania				
Wieś	61	38	1	352
Miasto do 20 tys.	60	39	1	126
20-100 tys.	65	34	1	185
101-500 tys.	57	43	0	162
501 tys. i więcej mieszk.	62	38	0	106
Wykształcenie				
Podstawowe	53	46	0	281
Zasadnicze zawodowe	63	37	0	239
Średnie	66	33	1	319
Wyższe	63	34	3	93
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	69	31	0	54
Prac.umysł.niż.szczebła	67	30	3	68
Pracownicy fiz.- umysł.	60	40	0	95
Robotnicy wykwalifikowani	60	40	0	88
Robotnicy niewykwalifik.	70	30	0	41
Rolnicy	77	23	0	49
Pracujący na własny rach.	66	29	5	26
Bierni zawodowo				
Renciści	58	42	0	59
Emeryci	57	42	1	238
Uczniowie i studenci	64	36	0	65
Bezrobotni	58	42	0	109
Gospodynie domowe i inni	50	50	0	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	66	32	2	109
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	71	29	0	70
sekt. pryw. poza rolnict.	61	38	1	195
prywatnym gosp. rolnym	72	28	0	54
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	59	41	0	66
301-500	65	35	0	126
501-900	59	41	1	217
901-1200	63	34	3	88
Powyżej 1200 zł	71	29	0	61
Ocena własnych war. mater.				
Złe	58	41	1	214
Średnie	58	41	1	420
Dobre	68	32	0	298
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	68	32	0	67
Raz w tygodniu	63	36	1	465
1-2 razy w miesiącu	60	40	0	149
Kilka razy w roku	60	40	0	156
W ogóle nie uczestniczy	49	51	0	92
Poglądy polityczne				
Lewica	65	34	0	139
Centrum	61	39	0	262
Prawica	64	35	1	265
Trudno powiedzieć	57	43	0	260

Tabela 2. Czy w Pana(i) przekonaniu wiedza o historii swojej rodziny jest:

(%)

	bardzo ważna	raczej ważna	mało ważna	nieważna	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	37	27	2	7	931
Płeć						
Mężczyźni	28	36	29	2	5	438
Kobiety	26	37	26	2	9	493
Wiek						
18-24 lat	25	48	19	3	5	144
25-34	24	36	37	1	3	167
35-44	30	36	27	3	4	132
45-54	33	36	24	3	4	182
55-64	31	32	25	2	10	139
65 lat i więcej	19	33	29	2	17	168
Miejsce zamieszkania						
Wieś	24	39	24	3	10	352
Miasto do 20 tys.	29	35	26	2	8	126
20-100 tys.	30	35	30	1	5	185
101-500 tys.	23	34	33	4	6	162
501 tys.i więcej mieszk.	35	35	25	2	3	106
Wykształcenie						
Podstawowe	20	32	31	4	13	281
Zasadnicze zawodowe	30	33	32	0	5	239
Średnie	28	43	21	2	6	319
Wyższe	35	36	27	2	1	93
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	41	39	17	0	3	54
Prac.umysł.niż.szczebła	24	46	26	3	0	68
Pracownicy fiz.- umysł.	28	41	28	2	2	95
Robotnicy wykwalifikowani	25	38	33	1	2	88
Robotnicy niewykwalifik.	33	40	25	2	0	41
Rolnicy	34	43	14	2	7	49
Pracujący na własny rach.	26	32	42	0	0	26
Bierni zawodowo						
Renciści	23	34	25	2	16	59
Emeryci	24	31	29	1	14	238
Uczniowie i studenci	27	53	16	0	4	65
Bezrobotni	27	28	27	8	9	109
Gospodynie domowe i inni	21	27	46	5	2	39
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	31	41	24	2	2	109
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	34	34	28	2	1	70
sekt. pryw. poza rolnict.	26	41	29	2	2	195
prywatnym gosp. rolnym	29	41	19	2	8	54
Dochody na jedną osobę						
Do 300 zł	27	35	30	4	3	66
301-500	31	30	28	3	8	126
501-900	27	38	25	1	8	217
901-1200	31	35	24	2	9	88
Powyżej 1200 zł	29	42	24	2	3	61
Ocena własnych war. mater.						
Złe	24	31	31	3	11	214
Średnie	25	38	26	2	8	420
Dobre	31	38	27	1	2	298
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	29	45	19	2	5	67
Raz w tygodniu	26	38	26	2	8	465
1-2 razy w miesiącu	33	31	29	2	5	149
Kilka razy w roku	25	38	26	2	9	156
W ogóle nie uczestniczy	26	28	40	4	2	92
Poglądy polityczne						
Lewica	29	37	26	2	6	139
Centrum	28	39	29	2	3	262
Prawica	32	39	21	3	5	265
Trudno powiedzieć	20	32	32	3	13	260

Tabela 3. Dlaczego, Pana(i) zdaniem, wiedza o dziejach swojej rodziny jest istotna, potrzebna? 1 - Odpowiedzi ogólne akcentujące wartość historii rodzinnej; 2 - Ciekawość; 3 - Zainteresowanie konkretnymi sprawami z historii rodziny, np. pochodzenie, udział przodków w ważnych wydarzeniach historycznych; 4 - Aspekt dydaktyczny i wychowawczy; 5 - Zachowanie ciągłości, przekazywanie tradycji; 6 - Określenie własnej tożsamości; 7 - Zrozumienie, poznanie cech, które się odziedziczyło; 8 - Wiąż rodzinna; 9 - Wiąż z szerszą wspólnota

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ogółem	31	11	19	6	19	11	4	10	2
Płeć									
Mężczyźni	33	9	20	7	17	12	2	10	2
Kobiety	29	12	19	5	20	11	5	10	2
Wiek									
18-24 lat	27	11	31	5	14	14	4	11	1
25-34	41	11	21	5	16	7	11	10	2
35-44	32	10	18	6	17	12	3	7	0
45-54	29	8	14	7	25	15	1	12	3
55-64	26	19	15	5	19	11	1	10	2
65 lat i więcej	30	6	17	8	21	6	4	7	5
Miejsce zamieszkania									
Wieś	37	8	16	6	19	11	3	8	1
Miasto do 20 tys.	28	9	25	5	23	12	5	6	1
20-100 tys.	28	12	22	4	28	12	3	14	1
101-500 tys.	34	13	14	6	10	4	7	8	5
501 tys.i więcej mieszk.	18	14	25	9	11	17	4	14	7
Wykształcenie									
Podstawowe	31	12	18	7	19	10	2	5	3
Zasadnicze zawodowe	35	9	18	5	21	10	3	10	1
Średnie	29	11	22	5	16	12	5	12	2
Wyższe	28	11	16	11	25	13	7	12	6
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier., inteligencja	25	11	17	10	16	14	4	17	9
Prac.umysł.niż.szczebla	30	5	23	7	30	11	8	14	2
Pracownicy fiz.- umysł.	35	12	12	1	14	14	3	13	1
Robotnicy wykwalifikowani	35	11	21	9	20	5	0	9	0
Robotnicy niewykwalifik.	48	5	26	8	16	13	3	14	2
Rolnicy	25	7	13	14	14	12	0	9	3
Pracujący na własny rach.	36	9	21	0	18	26	5	8	0
Bierni zawodowo									
Renciści	34	10	14	4	18	17	0	8	3
Emeryci	25	10	19	6	24	9	4	8	2
Uczniowie i studenci	29	9	32	7	15	7	4	7	3
Bezrobotni	32	18	19	2	16	13	11	5	0
Gospodynie domowe i inni	47	23	15	3	12	9	0	4	0
Pracuje w:									
inst. państw., publicznej	27	12	22	6	21	8	1	19	3
spółce właścicieli									
prywatnych i państwa	36	12	12	6	18	14	6	17	2
sekt. pryw. poza rolnict.	34	8	21	6	19	17	4	5	2
prywatnym gosp. rolnym	23	7	16	14	16	12	0	7	3
Dochody na jedną osobę									
Do 300 zł	41	8	20	2	20	17	11	0	0
301-500	34	12	12	8	15	18	2	9	1
501-900	30	12	20	5	23	12	4	8	0
901-1200	35	7	26	3	18	6	2	6	7
Powyżej 1200 zł	23	4	30	11	17	13	7	18	7
Ocena własnych war. mater.									
Złe	37	11	13	5	15	17	3	7	1
Średnie	28	12	20	4	21	8	4	9	2
Dobre	32	9	22	9	19	11	4	12	3
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	30	10	18	9	12	13	5	11	2
Raz w tygodniu	29	10	18	6	23	10	2	11	1
1-2 razy w miesiącu	39	10	18	4	21	11	6	8	3
Kilka razy w roku	32	14	27	7	11	7	6	9	1
W ogóle nie uczestniczy	27	10	20	4	12	25	3	6	9
Poglądy polityczne									
Lewica	31	14	19	4	16	15	4	7	2
Centrum	32	16	19	5	23	9	3	9	3
Prawica	29	6	20	8	18	13	3	12	3
Trudno powiedzieć	33	9	20	6	18	9	6	9	0

(continued)

Tabela 3 cd. 10 - Aspekt emocjonalny, wspomnianie jako wartość; 11 - Szacunek dla przodków;
12 - Różne cele praktyczne, np. sprawa majątku rodzinnego; 13 - Wypowiedzi
akcentujące wartość rodziny

(%)

	10	11	12	13	Inne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	2	2	1	2	1	2	583
Płeć							
Mężczyźni	3	2	1	1	0	2	274
Kobiety	2	2	1	2	2	2	309
Wiek							
18-24 lat	1	0	3	1	0	0	102
25-34	1	0	0	0	0	1	99
35-44	1	3	1	2	2	4	86
45-54	2	3	1	2	0	2	126
55-64	6	0	1	1	3	4	84
65 lat i więcej	4	4	0	6	3	3	87
Miejsce zamieszkania							
Wieś	0	2	2	1	2	3	217
Miasto do 20 tys.	3	0	0	1	0	4	79
20-100 tys.	3	1	1	3	0	0	120
101-500 tys.	1	3	1	2	4	2	92
501 tys.i więcej mieszk.	7	2	2	3	0	1	75
Wykształcenie							
Podstawowe	0	2	1	2	2	4	144
Zasadnicze zawodowe	1	1	3	1	0	3	147
Średnie	4	2	0	3	2	1	227
Wyższe	5	4	0	0	0	2	65
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier.,inteligencja	8	6	0	0	0	3	42
Prac.umysł.niż.szczebła	2	0	0	3	0	0	47
Pracownicy fiz.- umysł.	0	4	3	1	1	0	64
Robotnicy wykwalifikowani	3	3	0	0	0	1	55
Robotnicy niewykwalifik.	0	0	5	0	0	0	28
Rolnicy	0	3	0	0	5	3	37
Pracujący na własny rach.	0	0	0	0	0	0	15
Bierni zawodowo							
Renciści	0	0	0	0	0	14	33
Emeryci	5	2	0	5	2	3	132
Uczniowie i studenci	2	0	3	3	0	0	52
Bezrobotni	0	0	2	1	0	2	59
Gospodynie domowe i inni	0	0	0	4	8	0	18
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	4	5	0	1	1	1	78
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	0	0	1	0	0	1	47
sekt. pryw. poza rolnict.	3	1	2	1	0	0	128
prywatnym gosp. rolnym	0	3	0	0	5	3	37
Dochody na jedną osobę							
Do 300 zł	0	0	0	0	0	3	40
301-500	1	1	3	1	0	2	76
501-900	3	3	1	1	3	2	140
901-1200	1	3	0	1	5	2	58
Powyżej 1200 zł	7	3	0	0	0	0	43
Ocena własnych war. mater.							
Złe	1	1	1	3	2	3	115
Średnie	3	2	2	2	1	3	262
Dobre	2	2	0	1	1	0	206
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	3	0	2	0	3	6	48
Raz w tygodniu	4	3	0	3	1	1	293
1-2 razy w miesiącu	1	1	3	0	1	3	94
Kilka razy w roku	0	1	0	2	1	3	97
W ogóle nie uczestniczy	2	0	1	3	2	2	49
Poglądy polityczne							
Lewica	1	4	0	2	2	3	93
Centrum	2	1	0	2	0	1	172
Prawica	5	2	2	2	2	1	184
Trudno powiedzieć	0	1	2	2	2	5	133

Tabela 4. Czy w Pana(i) rodzinie rozmawia się na tematy związane z przeszłością Waszej rodziny?
1 - Tak, często; 2 - Tak, od czasu do czasu; 3 - Raczej rzadko; 4 - Nie rozmawiamy wcale na te tematy

					(%)	
	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	16	42	30	11	1	929
Płeć						
Mężczyźni	12	42	33	12	1	438
Kobiety	19	42	28	10	1	491
Wiek						
18-24 lat	19	42	31	8	0	144
25-34	12	38	35	15	0	167
35-44	19	42	31	8	0	131
45-54	15	44	32	7	1	182
55-64	15	48	25	12	0	139
65 lat i więcej	15	39	26	16	4	167
Miejsce zamieszkania						
Wieś	18	46	26	11	0	352
Miasto do 20 tys.	12	43	27	15	2	126
20-100 tys.	19	37	34	9	1	185
101-500 tys.	12	37	36	13	2	162
501 tys. i więcej mieszk.	15	44	33	7	0	104
Wykształcenie						
Podstawowe	15	36	30	16	3	281
Zasadnicze zawodowe	13	43	32	11	0	239
Średnie	17	46	29	8	0	317
Wyższe	21	45	28	6	0	93
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	30	44	23	4	0	54
Prac. umysł. niż. szczebla	16	47	26	11	0	68
Pracownicy fiz.- umysł.	13	36	43	8	0	95
Robotnicy wykwalifikowani	9	39	45	7	0	88
Robotnicy niewykwalifik.	30	33	30	7	0	41
Rolnicy	23	49	26	2	0	49
Pracujący na własny rach.	11	46	35	8	0	26
Bierni zawodowo						
Renciści	14	30	37	19	0	59
Emeryci	15	45	25	12	2	237
Uczniowie i studenci	23	38	34	5	0	65
Bezrobotni	13	49	18	18	2	109
Gospodynie domowe i inni	6	39	29	24	2	39
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	19	43	29	9	0	109
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	19	39	34	8	0	69
sekt. pryw. poza rolnict.	13	41	39	6	0	195
prywatnym gosp. rolnym	21	47	30	2	0	54
Dochody na jedną osobę						
Do 300 zł	15	45	28	12	0	66
301-500	13	46	29	13	0	126
501-900	17	41	32	8	1	216
901-1200	12	49	29	8	3	88
Powyżej 1200 zł	21	41	31	6	0	60
Ocena własnych war. mater.						
Złe	17	36	31	15	1	213
Średnie	12	44	29	13	1	418
Dobre	20	44	31	5	1	298
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	17	48	27	8	0	67
Raz w tygodniu	18	44	26	10	1	463
1-2 razy w miesiącu	17	38	34	10	1	149
Kilka razy w roku	10	40	39	11	0	156
W ogóle nie uczestniczy	11	37	30	19	2	92
Poglądy polityczne						
Lewica	22	43	27	8	0	138
Centrum	14	43	34	9	0	261
Prawica	20	42	30	8	1	265
Trudno powiedzieć	10	42	29	17	2	260

Tabela 5. Jak daleko w przeszłość sięga Pana(i) wiedza o swojej rodzinie? 1 - Wiem o tym, co działo się za mojego życia i co widziałe(a)m na własne oczy; 2 - Wiem, co było za życia moich rodziców, zanim przyszedłem (przyszłam) na świat; 3 - Wiem jak żyła moja rodzina jeszcze wtedy, gdy moi dziadkowie byli młodzi; 4 - Wiem o losach mojej rodziny w czasach, gdy moi pradziadkowie byli młodzi; 5 - Wiem o losach jeszcze dalszych przodków

(%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	32	39	11	3	2	931
Płeć							
Mężczyźni	12	33	38	10	5	2	438
Kobiety	14	31	40	12	2	2	493
Wiek							
18-24 lat	8	35	39	14	3	1	144
25-34	15	30	37	12	4	2	167
35-44	16	30	39	10	4	1	132
45-54	12	32	39	10	2	3	182
55-64	10	32	41	11	3	2	139
65 lat i więcej	17	33	39	7	2	3	168
Miejsce zamieszkania							
Wieś	12	32	39	12	3	2	352
Miasto do 20 tys.	14	35	37	11	3	0	126
20-100 tys.	19	32	36	7	3	2	185
101-500 tys.	11	30	46	8	0	5	162
501 tys.i więcej mieszk.	9	30	38	18	6	0	106
Wykształcenie							
Podstawowe	21	36	28	10	1	4	281
Zasadnicze zawodowe	11	35	40	10	3	1	239
Średnie	10	28	45	11	5	1	319
Wyższe	5	26	51	12	4	2	93
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier.,inteligencja	3	23	54	17	3	0	54
Prac.umysł.niż.szczebła	11	33	42	8	2	3	68
Pracownicy fiz.- umysł.	11	30	37	17	3	2	95
Robotnicy wykwalifikowani	11	36	37	15	1	0	88
Robotnicy niewykwalifik.	18	38	35	0	6	3	41
Rolnicy	8	35	34	14	4	5	49
Pracujący na własny rach.	7	12	63	12	2	3	26
Bierni zawodowo							
Renciści	17	38	34	5	6	0	59
Emeryci	14	34	41	8	2	2	238
Uczniowie i studenci	5	24	53	17	1	0	65
Bezrobotni	23	34	27	7	6	3	109
Gospodynie domowe i inni	20	28	26	13	2	10	39
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	12	27	47	13	1	0	109
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	9	33	44	7	4	3	70
sekt. pryw. poza rolnict.	10	32	38	14	5	2	195
prywatnym gosp. rolnym	10	37	31	13	6	4	54
Dochody na jedną osobę							
Do 300 zł	22	24	48	4	1	1	66
301-500	13	34	43	8	2	0	126
501-900	14	31	36	14	3	1	217
901-1200	13	31	48	2	6	1	88
Powyżej 1200 zł	7	36	41	11	3	3	61
Ocena własnych war. mater.							
Złe	18	32	34	11	3	3	214
Średnie	13	32	40	10	2	3	420
Dobre	9	32	41	12	5	1	298
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	14	23	50	5	4	2	67
Raz w tygodniu	11	32	40	12	2	3	465
1-2 razy w miesiącu	16	35	37	10	3	0	149
Kilka razy w roku	13	33	37	11	5	1	156
W ogóle nie uczestniczy	16	31	32	10	7	3	92
Poglądy polityczne							
Lewica	7	35	44	10	2	2	139
Centrum	12	29	41	15	2	1	262
Prawica	10	33	40	9	6	3	265
Trudno powiedzieć	20	33	35	9	1	2	260

Tabela 6. Czy potrafi Pan(i) określić, skąd pochodzi Pana(i) rodzina i gdzie są jej „korzenie”, czy też nie posiada Pan(i) takiej wiedzy? 1 - Potrafię dokładnie określić, skąd pochodzi moja rodzina; 2 - Mniej więcej wiem, skąd pochodzi moja rodzina; 3 - Wiem tylko od momentu, w którym moja rodzina osiadła w tej miejscowości; 4 - Nie potrafię określić, skąd pochodzi moja rodzina

(%)

	1	2	3	4	Liczba osób
Ogółem	35	44	9	12	930
Płeć					
Mężczyźni	36	45	9	10	437
Kobiety	35	43	9	13	493
Wiek					
18-24 lat	29	53	6	13	144
25-34	27	51	10	11	167
35-44	38	39	6	16	132
45-54	37	42	11	10	182
55-64	39	40	10	11	139
65 lat i więcej	42	38	11	9	167
Miejsce zamieszkania					
Wieś	35	47	6	12	351
Miasto do 20 tys.	40	41	8	11	126
20-100 tys.	39	38	10	12	185
101-500 tys.	26	47	16	11	162
501 tys.i więcej mieszk.	39	41	12	8	106
Wykształcenie					
Podstawowe	33	40	13	14	280
Zasadnicze zawodowe	32	48	8	12	239
Średnie	39	43	8	10	319
Wyższe	42	46	5	6	93
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	47	43	3	7	54
Prac.umysł.niż.szczebła	37	47	8	9	68
Pracownicy fiz.- umysł.	24	53	10	13	95
Robotnicy wykwalifikowani	24	58	9	10	88
Robotnicy niewykwalifik.	30	51	6	12	41
Rolnicy	49	35	4	12	49
Pracujący na własny rach.	38	44	10	8	26
Bierni zawodowo					
Renciści	34	37	13	15	59
Emeryci	42	38	11	9	237
Uczniowie i studenci	27	52	11	11	65
Bezrobotni	34	41	9	16	109
Gospodynie domowe i inni	36	33	10	21	39
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	35	46	7	12	109
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	37	46	7	10	70
sekt. pryw. poza rolnict.	30	53	8	9	195
prywatnym gosp. rolnym	51	34	4	11	54
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	30	54	5	11	66
301-500	33	43	9	15	126
501-900	38	41	10	10	217
901-1200	46	38	9	7	88
Powyżej 1200 zł	42	41	8	9	61
Ocena własnych war. mater.					
Złe	35	42	12	12	214
Średnie	34	44	9	13	419
Dobre	38	45	8	9	298
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	43	37	10	10	67
Raz w tygodniu	36	45	9	11	464
1-2 razy w miesiącu	34	46	6	13	149
Kilka razy w roku	30	47	12	11	156
W ogóle nie uczestniczy	40	38	9	13	92
Poglądy polityczne					
Lewica	41	38	10	11	139
Centrum	38	45	7	10	262
Prawica	38	44	9	9	264
Trudno powiedzieć	28	45	11	16	260

Tabela 7. Czy ktoś z Pana(i) rodziny próbował odtworzyć drzewo genealogiczne rodziny lub opisywał rodzinne dzieje?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	69	4	931
Płeć				
Mężczyźni	25	72	3	438
Kobiety	30	67	4	493
Wiek				
18-24 lat	41	55	3	144
25-34	26	70	4	167
35-44	31	67	2	132
45-54	27	70	3	182
55-64	24	74	2	139
65 lat i więcej	17	78	5	168
Miejsce zamieszkania				
Wieś	24	75	2	352
Miasto do 20 tys.	26	69	5	126
20-100 tys.	35	60	5	185
101-500 tys.	20	77	3	162
501 tys. i więcej mieszk.	41	57	3	106
Wykształcenie				
Podstawowe	16	79	5	281
Zasadnicze zawodowe	22	76	2	239
Średnie	37	60	3	319
Wyższe	43	54	4	93
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	46	54	0	54
Prac.umysł.niż.szczebła	38	60	3	68
Pracownicy fiz.- umysł.	28	66	7	95
Robotnicy wykwalifikowani	18	81	1	88
Robotnicy niewykwalifik.	21	73	6	41
Rolnicy	34	64	2	49
Pracujący na własny rach.	33	59	8	26
Bierni zawodowo				
Renciści	20	78	3	59
Emeryci	21	74	5	238
Uczniowie i studenci	44	53	3	65
Bezrobotni	25	74	1	109
Gospodynie domowe i inni	28	72	0	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	28	69	3	109
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	34	62	4	70
sekt. pryw. poza rolnict.	29	66	5	195
prywatnym gosp. rolnym	32	66	2	54
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	23	73	4	66
301-500	32	67	2	126
501-900	28	69	3	217
901-1200	33	67	0	88
Powyżej 1200 zł	35	58	7	61
Ocena własnych war. mater.				
Złe	14	83	3	214
Średnie	26	70	4	420
Dobre	39	58	3	298
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	69	2	67
Raz w tygodniu	27	70	3	465
1-2 razy w miesiącu	30	66	4	149
Kilka razy w roku	26	70	4	156
W ogóle nie uczestniczy	28	69	3	92
Poglądy polityczne				
Lewica	33	63	4	139
Centrum	28	67	4	262
Prawica	30	68	2	265
Trudno powiedzieć	22	75	4	260

Tabela 8. Czy w Pana(i) rodzinie byli ludzie, którzy brali udział w ważnych wydarzeniach historycznych - osoby, z których Pan(i) i Pana(i) rodzina jest dumny(a)?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	49	12	930
Płeć				
Mężczyźni	38	48	14	438
Kobiety	39	49	12	493
Wiek				
18-24 lat	37	44	19	144
25-34	36	48	16	167
35-44	36	55	9	131
45-54	41	47	12	182
55-64	43	51	5	139
65 lat i więcej	39	47	14	168
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	55	10	352
Miasto do 20 tys.	33	47	20	126
20-100 tys.	43	45	12	185
101-500 tys.	33	48	19	162
501 tys.i więcej mieszk.	56	37	7	106
Wykształcenie				
Podstawowe	28	54	17	281
Zasadnicze zawodowe	37	53	9	239
Średnie	44	44	12	319
Wyższe	53	35	12	93
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	56	33	11	53
Prac.umysł.niż.szczegła	48	34	19	68
Pracownicy fiz.- umysł.	36	55	10	95
Robotnicy wykwalifikowani	43	43	14	88
Robotnicy niewykwalifik.	18	79	4	41
Rolnicy	44	46	10	49
Pracujący na własny rach.	29	61	9	26
Bierni zawodowo				
Renciści	29	53	18	59
Emeryci	41	49	11	238
Uczniowie i studenci	39	40	21	65
Bezrobotni	36	51	12	109
Gospodynie domowe i inni	24	57	19	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	46	41	12	109
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	38	51	12	70
sekt. pryw. poza rolnict.	40	48	12	194
prywatnym gosp. rolnym	44	47	9	54
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	39	52	9	66
301-500	32	54	14	126
501-900	38	52	10	217
901-1200	59	34	6	88
Powyżej 1200 zł	56	31	13	61
Ocena własnych war. mater.				
Złe	36	52	12	214
Średnie	36	48	16	420
Dobre	45	47	8	297
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	47	45	8	67
Raz w tygodniu	38	48	14	464
1-2 razy w miesiącu	33	56	11	149
Kilka razy w roku	44	44	12	156
W ogóle nie uczestniczy	37	51	12	92
Poglądy polityczne				
Lewica	39	48	12	139
Centrum	39	48	13	262
Prawica	49	41	10	265
Trudno powiedzieć	28	57	16	260

Tabela 9. Czy w Pana(i) rodzinie były lub są przechowywane jakieś pamiątki rodzinne?
1 - Tak, kiedyś były; 2 - Tak, są do dzisiaj; 3 - Nie, nie ma takich pamiątek

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	41	47	3	931
Płeć					
Mężczyźni	9	40	48	3	438
Kobiety	10	42	46	2	493
Wiek					
18-24 lat	15	46	32	6	144
25-34	11	44	42	4	167
35-44	7	42	50	1	132
45-54	9	44	47	1	182
55-64	8	43	47	2	139
65 lat i więcej	6	29	63	1	168
Miejsce zamieszkania					
Wieś	9	37	51	3	352
Miasto do 20 tys.	8	37	53	2	126
20-100 tys.	10	44	42	3	185
101-500 tys.	12	39	47	1	162
501 tys.i więcej mieszk.	7	57	34	2	106
Wykształcenie					
Podstawowe	7	28	61	4	281
Zasadnicze zawodowe	7	42	50	1	239
Średnie	14	47	38	2	319
Wyższe	5	60	31	4	93
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	10	63	26	1	54
Prac.umysł.niż.szczębła	14	51	31	4	68
Pracownicy fiz.- umysł.	11	49	40	1	95
Robotnicy wykwalifikowani	10	35	50	5	88
Robotnicy niewykwalifik.	8	35	54	3	41
Rolnicy	10	43	46	1	49
Pracujący na własny rach.	5	49	46	0	26
Bierni zawodowo					
Renciści	8	30	60	1	59
Emeryci	5	37	56	2	238
Uczniowie i studenci	15	57	23	6	65
Bezrobotni	10	35	51	4	109
Gospodynie domowe i inni	14	23	62	0	39
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	10	50	38	2	109
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	15	42	41	1	70
sekt. pryw. poza rolnict.	7	48	42	3	195
prywatnym gosp. rolnym	12	43	44	1	54
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	10	42	49	0	66
301-500	12	39	48	1	126
501-900	11	40	47	2	217
901-1200	8	47	43	2	88
Powyżej 1200 zł	9	50	39	1	61
Ocena własnych war. mater.					
Złe	7	40	53	1	214
Średnie	9	39	49	3	420
Dobre	11	46	40	3	298
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	12	34	54	0	67
Raz w tygodniu	10	42	45	3	465
1-2 razy w miesiącu	11	36	51	2	149
Kilka razy w roku	6	46	46	1	156
W ogóle nie uczestniczy	9	40	49	2	92
Poglądy polityczne					
Lewica	9	49	42	0	139
Centrum	8	43	46	3	262
Prawica	14	41	42	3	265
Trudno powiedzieć	7	36	55	2	260

Tabela 10. Z jakiego okresu pochodzą te pamiątkowe przedmioty? 1 - Z okresu mojej młodości;
2 - Z czasów młodości moich rodziców; 3 - Z czasów moich dziadków; 4 - Z czasów moich
pradziadków; 5 - Z czasów jeszcze dalszych

(%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	29	52	11	1	0	384
Płeć							
Mężczyźni	4	32	50	12	2	0	174
Kobiety	8	26	54	10	1	0	210
Wiek							
18-24 lat	0	15	57	23	5	0	67
25-34	5	23	58	13	1	1	73
35-44	3	18	71	8	0	0	56
45-54	7	33	51	8	1	0	80
55-64	3	42	46	8	0	0	60
65 lat i więcej	21	47	25	6	0	0	49
Miejsce zamieszkania							
Wieś	9	28	48	12	2	1	132
Miasto do 20 tys.	6	35	46	13	0	0	47
20-100 tys.	3	31	59	5	1	0	82
101-500 tys.	5	31	52	12	0	0	63
501 tys.i więcej mieszk.	4	21	57	16	3	0	60
Wykształcenie							
Podstawowe	16	33	42	8	0	1	78
Zasadnicze zawodowe	7	28	57	8	0	0	101
Średnie	3	27	50	17	3	0	148
Wyższe	0	28	62	8	2	0	56
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	0	25	67	8	0	0	34
Prac.umysł.niż.szczebla	0	26	63	9	2	0	35
Pracownicy fiz.- umysł.	4	22	47	23	3	0	46
Robotnicy wykwalifikowani	3	25	57	14	0	0	31
Robotnicy niewykwalifik.	0	27	66	7	0	0	14
Rolnicy	5	30	60	5	0	0	21
Pracujący na własny rach.	0	25	59	16	0	0	13
Bierni zawodowo							
Renciści	24	24	41	6	0	0	18
Emeryci	14	44	32	9	1	0	88
Uczniowie i studenci	0	14	66	20	0	0	37
Bezrobotni	6	22	63	6	3	0	38
Gospodynie domowe i inni	0	55	25	0	11	10	9
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	0	33	56	11	0	0	54
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	0	33	62	4	0	0	29
sekt. pryw. poza rolnict.	3	17	58	20	2	0	93
prywatnym gosp. rolnym	10	27	54	4	4	0	23
Dochody na jedną osobę							
Do 300 zł	12	22	57	9	0	0	28
301-500	8	17	54	18	3	0	49
501-900	4	35	49	10	1	0	86
901-1200	9	33	49	4	5	0	41
Powyżej 1200 zł	4	32	44	20	0	0	31
Ocena własnych war. mater.							
Złe	12	29	50	8	1	0	84
Średnie	7	34	48	10	1	1	162
Dobre	2	23	59	15	2	0	138
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	20	31	45	0	4	0	23
Raz w tygodniu	6	35	48	10	0	0	197
1-2 razy w miesiącu	2	15	59	20	2	0	54
Kilka razy w roku	6	32	51	10	2	0	72
W ogóle nie uczestniczy	3	8	71	15	3	0	37
Poglądy polityczne							
Lewica	13	26	47	13	0	1	68
Centrum	4	20	61	11	3	0	113
Prawica	2	33	48	15	2	0	109
Trudno powiedzieć	8	37	49	6	0	0	93

Tabela 11. Czy istnieją (istniały) jakieś zwyczaje, domowe tradycje wyróżniające Pana(i) rodzinę, które kultywuje się od dawna? 1 - Tak, są takie zwyczaje; 2 - Tak, kiedyś były, ale odeszliśmy od ich kultywowania; 3 - Nie, nie ma takich zwyczajów

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	13	65	7	931
Płeć					
Mężczyźni	16	12	65	6	438
Kobiety	15	13	65	7	493
Wiek					
18-24 lat	17	9	67	7	144
25-34	14	13	65	8	167
35-44	16	9	71	4	132
45-54	15	12	66	6	182
55-64	14	14	67	5	139
65 lat i więcej	17	16	58	8	168
Miejsce zamieszkania					
Wieś	13	10	69	7	352
Miasto do 20 tys.	17	10	67	6	126
20-100 tys.	15	15	61	8	185
101-500 tys.	16	18	62	5	162
501 tys.i więcej mieszk.	21	11	63	5	106
Wykształcenie					
Podstawowe	13	12	67	8	281
Zasadnicze zawodowe	14	11	71	4	239
Średnie	16	15	63	6	319
Wyższe	24	10	57	9	93
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	25	9	62	4	54
Prac.umysł.niż.szczebla	14	12	69	5	68
Pracownicy fiz.- umysł.	17	10	66	8	95
Robotnicy wykwalifikowani	23	8	63	6	88
Robotnicy niewykwalifik.	11	14	74	1	41
Rolnicy	11	18	52	19	49
Pracujący na własny rach.	2	10	79	8	26
Bierni zawodowo					
Renciści	18	10	65	7	59
Emeryci	15	17	61	7	238
Uczniowie i studenci	19	11	62	8	65
Bezrobotni	13	9	73	5	109
Gospodynie domowe i inni	7	16	77	0	39
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	17	14	63	6	109
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	12	13	73	2	70
sekt. pryw. poza rolnict.	19	7	67	7	195
prywatnym gosp. rolnym	14	19	52	16	54
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	16	9	72	3	66
301-500	11	11	75	3	126
501-900	14	14	66	6	217
901-1200	14	17	67	2	88
Powyżej 1200 zł	23	11	56	10	61
Ocena własnych war. mater.					
Złe	13	9	72	6	214
Średnie	15	12	65	8	420
Dobre	17	16	61	5	298
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	11	18	69	2	67
Raz w tygodniu	18	12	63	7	465
1-2 razy w miesiącu	12	17	66	4	149
Kilka razy w roku	15	9	68	8	156
W ogóle nie uczestniczy	11	11	70	9	92
Poglądy polityczne					
Lewica	12	16	63	8	139
Centrum	11	14	68	7	262
Prawica	20	11	62	7	265
Trudno powiedzieć	18	10	67	5	260

Tabela 12. Czy uważa Pan, że rodzinne tradycje i zwyczaje należy kultywować i przekazywać je następnym pokoleniom? 1 - Tak, uważam, że jest to istotne; 2 - Nie, nie widzę takiej potrzeby;

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	74	14	12	930
Płeć				
Mężczyźni	74	16	10	436
Kobiety	75	12	13	493
Wiek				
18-24 lat	79	16	5	144
25-34	72	17	11	166
35-44	78	13	9	132
45-54	76	14	10	182
55-64	78	14	9	139
65 lat i więcej	66	9	25	168
Miejsce zamieszkania				
Wieś	76	14	10	352
Miasto do 20 tys.	78	11	11	126
20-100 tys.	76	11	12	185
101-500 tys.	60	21	19	160
501 tys. i więcej mieszk.	83	11	6	106
Wykształcenie				
Podstawowe	63	20	17	281
Zasadnicze zawodowe	79	10	11	239
Średnie	77	15	8	317
Wyższe	88	4	8	93
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	82	13	5	54
Prac.umysł.niż.szczębla	78	16	7	68
Pracownicy fiz.- umysł.	77	14	9	93
Robotnicy wykwalifikowani	75	16	8	88
Robotnicy niewykwalifik.	77	13	10	41
Rolnicy	81	10	10	49
Pracujący na własny rach.	72	5	23	26
Bierni zawodowo				
Renciści	70	15	15	59
Emeryci	71	10	18	238
Uczniowie i studenci	85	11	4	65
Bezrobotni	70	21	8	109
Gospodynie domowe i inni	59	21	21	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	78	11	10	109
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	81	17	2	69
sekt. pryw. poza rolnict.	76	13	10	195
prywatnym gosp. rolnym	80	11	9	54
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	81	14	6	66
301-500	78	16	6	126
501-900	74	14	12	217
901-1200	75	7	18	88
Powyżej 1200 zł	78	12	10	60
Ocena własnych war. mater.				
Złe	70	14	16	214
Średnie	73	14	13	420
Dobre	79	13	8	297
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	70	17	14	67
Raz w tygodniu	78	11	11	465
1-2 razy w miesiącu	73	16	11	148
Kilka razy w roku	79	12	9	156
W ogóle nie uczestniczy	55	28	17	92
Poglądy polityczne				
Lewica	79	12	9	139
Centrum	74	15	10	262
Prawica	78	13	9	264
Trudno powiedzieć	69	14	17	260